

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Van Yüzüncü Yıl University
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl / Year: 2021 - Sayı: Van Özel Sayısı
Issue: Van Special Issue
ISSN: 1302-6879 - Sayfa/Page: 523-558

20. Yüzyılda Van'da Halkbilimi/Halk Kültürü: Araştırma, Tanıtım ve İcra Faaliyetleri

Folklore/Folk Culture in Van in the 20th Century: Research, Promotion Performance Activities

• Erdem AKIN*

*Arş. Gör., Siirt Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü, Siirt / Türkiye.
Res. Assist., Siirt University, Faculty of
Science and Literature, Department of
Turkish Language and Literature,
Siirt / Turkey.
erdemakin@siirt.edu.tr
ORCID: 0000-0002-8833-3410

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type:
Araştırma Makalesi/ Research Article
Geliş Tarihi / Date Received:
17/01/2021
Kabul Tarihi / Date Accepted:
31/03/2021
Yayın Tarihi / Date Published:
20/04/2021

Atrf: Akın, E. (2021). 20. Yüzyılda Van'da Halkbilimi/Halk Kültürü: Araştırma, Tanıtım ve İcra Faaliyetleri. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Van Özel Sayısı, 523-558

Citation: Akın, E. (2021). Folklore/Folk Culture in Van in the 20th Century: Research, Promotion Performance Activities. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, Van Special Issue, 523-558

Öz

Halkın maddi ve manevi bütün kültürel unsurlarını bilimsel bir tavırla araştırma disiplini olan halkbilimi, halk kültürünün her yönüyle ortaya konulması, çeşitli kuram ve teoriler ışığında araştırılması ve korunmasında önemli bir işlevi yerine getirir. Yakın tarihin kültürel atmosferi tasvir edilirken sivil toplum kuruluşları ve yerel medya unsurlarına özellikle odaklanmak, bütüncül bir bakış açısı oluşturabilmek adına önem arz etmektedir. Bu sebeple çok yönlü çalışmalarda basın, süreli yayın ve kurum-kuruluş kapsamındaki faaliyetlere özellikle odaklanma gereği kendini göstermektedir. Bu çalışmada 20.yy'da Van yöresinin kültürel zenginliğini ortaya çıkarma amaçlı, çoğu zaman kısıtlı imkanlarla yürütülen çalışmaların konu ve kapsamı ele alınmıştır. Van yöresinde gerçekleştirilen halk kültürü araştırma, tanıtım ve icra faaliyetlerinin sözlü kültür ürünleri, geçiş dönemi inanış ve uygulamaları ve maddi kültür vb. konulara odaklandığı, çalışmaların çoğu zaman bütüncül bir bakış açısından uzak şekilde tematik olarak yürütüldüğü görülmektedir. Ayrıca söz konusu konu çeşitliliğinde anonim halk edebiyatı ürünlerinin ağırlıklı olduğu dikkati çekmektedir. Yetişmiş insan kaynağının sınırlılığı sebebiyle çalışmalar akademik bir yaklaşımdan uzak şekilde, daha çok derleme gazeteci, öğretmen gibi meslek kollarından amatör bir ruhla gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Van, halkbilimi, halk kültürü, araştırma, tanıtım, icra.

Abstract

Folklore discipline explores all the material and spiritual cultural elements of the people in a scientific manner. Folklore provides an important function in revealing the folk culture in every aspect, researching and protecting it in the light of various theories. While depicting the cultural atmosphere of recent history, it is important to focus on non-governmental organizations and local media elements in order to create a holistic perspective. For this reason, it is necessary to focus particularly on activities within the scope of press, periodicals, and associations in multilateral studies. In this study, the subject and scope of the studies, which were mostly carried out with limited resources, aimed at revealing the cultural richness of the Van region in the 20th century. Folk culture research activities carried out in the Van region focus on issues such as oral cultural products, transitional beliefs and practices, and material culture. It is seen that these studies are mostly carried out thematically, far from a holistic perspective. In addition, it is noteworthy that anonymous folk literature products are predominant in the subject diversity in question. Due to the limited number of trained human resources, the studies were carried out with an amateur spirit from professions such as journalists and teachers, far from an academic approach.

Keywords: Van, folklore, folk culture, research, promotion, performance.

Giriş

Halk kültürünü araştırmalarını müstakil bir ad altında sistemli bir hale getiren halkbilimi disiplini, halka ait maddi ve manevi kültürel unsurların bilimsel bir tavırla incelenmesi, halk kültürünün her yönüyle ortaya konulması, çeşitli kuram ve teoriler ışığında araştırılması ve korunmasında önemli bir işlevi yerine getirir. Halkbilimciler Anadolu'da ve Türk coğrafyasının önemli bir bölümünde bilimsel araştırma yöntem ve teknikleri kullanarak geleneksel kültürün ortaya çıkarılması, değişimi ve dönüşümünün tespiti amacıyla çalışmalar gerçekleştirerek geleneğin kendisini nasıl güncellediği gibi çeşitli sorulara cevap ararlar.

Söz konusu sorulara cevap arayışı 20. yy. araştırmalarında tarihi olay ve olguların ortaya konulmasında bir yöntem olarak yerel ve sözlü tarihten yararlanma eğilimini yaygınlaştırmıştır. Yerel boyuttaki kurum ve kuruluşların çalışmalarına odaklanılırken ulaşılan kaynak kişilerle mülakat, yarı yapılandırılmış mülakat vb. yöntemlerle derinlemesine bilgi edinmeye çalışılarak literatüre kazandırılmaya çalışılır. Yakın tarihin sosyo kültürel atmosferi tasvir edilirken sivil toplum kuruluşlarına, yerel medya unsurlarına, süreli-süresiz yayınlara özellikle odaklanmak, bütüncül bir bakış açısı oluşturabilmek adına önem arz etmektedir. Dolayısıyla çok yönlü çalışmaların gereği olarak bu çalışmada da araştırma, tanıtım ve icra faaliyetlerinin konu ve

kapsamı göz önüne alındığında Van yöresinde gerçekleştirilen halk kültürü araştırma faaliyetlerinin sözlü kültür ürünleri, geçiş dönemi inanış ve uygulamaları ve maddi kültür vb. konulara odaklandığı görülmektedir. Yetişmiş insan kaynağının sınırlılığı sebebiyle çalışmaların akademik bir yaklaşımdan uzak şekilde gazeteci, öğretmen gibi meslek kollarından amatör bir ruhla gerçekleştirildiği dikkat çekmektedir.

Çalışmanın bütünlüğü sağlanması amacıyla Van'da halkbilimi bağlamında gerçekleştirilen araştırma, tanıtım ve icra faaliyetlerine geçmeden önce bir disiplin olarak halkbiliminin Türkiye'de gelişim süreci çalışmanın hacmi göz önünde bulundurularak ana hatlarıyla, öz halinde aktarılmıştır. Daha sonra Van Halkevi ve halk odaları faaliyetlerinin yanı sıra Van Ernis Köy Enstitüsü'nün halk kültürü araştırmalarına katkı sunacak faaliyetlerine değinilmiştir. Söz konusu kurumların gerçekleştirdiği ulusal boyuttaki bu çalışmaların yanında yerel sivil toplum kuruluşlarının yerel ölçekteki faaliyetlerine de dikkat çekilmiştir. Yayın kapsamındaki faaliyetlerde ise çoğunlukta gazeteler olmak üzere dergilerde halk kültürüne dikkat çekilen ve halk kültürü araştırma faaliyetleri sonucu elde edilen sözlü kültür ürünlerinin yer aldığı görülmüştür. Yerel basının yanı sıra veri tabanları, YÖK Tez Merkezi ve To-Kat üzerinden taramalar gerçekleştirilerek söz konusu dönemde hazırlandığı tespit edilen tez ve kitap çalışmaları da inceleme kapsamına alınmıştır. İnceleme gerçekleştirilirken halkbilimi unsurları hakkında literatür bilgisi verildikten sonra örneklerden hareketle çalışmanın hacmi de düşünülerek tespit ve analizler ortaya konulmuştur. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden metin inceleme yöntemi kullanılarak söz konusu faaliyetlerin halkbilimi disipliniyle ilişkisi irdelenmiştir.

1. Halkbilimi Disiplini ve Türkiye Sahası Halkbilimi Tarihine Kısa Bir Bakış

Halkbilimi disiplinlerarası bir bilim dalı olarak kültür araştırmalarında büyük bir ihtiyacı giderir. Halkbilimi ile ilgili tanım ve değerlendirmelere geçmeden önce bu bilimin temel unsuru olan “halk” kavramını açıklamak gerekir. “Belli bir gelenek içinde oluşmuş yaratma sayesinde birbirine bağlanan, bir ürünü kendisine ait kabul eden bireylerden oluşan topluluktur. Bir başka ifadeyle; metnin, yapısı ve dokusu, oluşturduğu şartlar ve çevre itibarıyla kendine has sanat değeri olan bir yaratmaya sahip olduğunu iddia eden herhangi bir topluluk” (Ekici, 2007: 8) halk olarak ifade edilir. Halkbilimi ise öz ifadeyle maddi, manevi kültürel unsurları inceleyen disiplindir. Daha ayrıntılı bir tanım vermek gerekirse; bir ülke ya da belirli bir bölge

halkına ilişkin insan davranışlarını ve geleneklerini, objesi olan insanı daha iyi anlamaya ve onunla ilgili daha derin bir bilgiye kavuşmak amacıyla maddi ve manevi alandaki kültürel ürünleri konu edinen, bunları kendine özgü yöntemleriyle derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada da bir birleşime varmayı amaçlayan on dokuzuncu yüzyılın başlarında ortaya çıkan bağımsız bir bilim dalıdır (Çobanoğlu, 2010: 5).

Halkbilimi verimlerinin derlenmesi ve incelenmesi için ilk adım, sistemsiz bir şekilde 17. yüzyılda atılmıştır. Bu dönemde dikkati çeken iki eser, 1646 yılında Thomas Brown tarafından yazılan “Halk Arasındaki Boş İnançlar Üzerine Araştırmalar” ve 1677 yılında Jean Baptiste Thiers tarafından kaleme alınan “Boş İnançlar El Kitabı” adlı eserlerdir (Tan, 2000: 17). Mihenk taşı niteliğindeki diğer önemli çalışmalardan bazılarına; Alman bilim adamı Von Herder’in halk türkülerini derlemesi, Grimm kardeşlerin Alman halk masallarını derlemesi, John Thoms’un “folklor” terimini kullanması (Thoms, 1994), “Folklore Society” derneğinin kurulması (Dorson ve Thomps, 1997) ve Fin bilim adamı Lönnrot’un Kalevala destanını derlemesi örnek verilebilir.

Halkbiliminin bir bilim dalı olarak Türkiye sınırları içerisindeki gelişimi, diğer sosyal bilimlerin gelişimine paralel olarak 20.yy’da gerçekleşmiştir. Halkbiliminin Türkiye sahasındaki gelişimi ise Divan edebiyatı döneminden başlar. Divan edebiyatında ortaya çıkan yerleşme akımının Tanzimat döneminde millileşme olarak şekillenmesiyle halk kültürüne bir eğilim başlamıştır. Aydınlı Visali 15.yy’da “Türk-i Basit” akımının temsilcisi olarak yerel söyleyişle eserlerin verilmesini sağlamıştır. Hareket 18.yy’da canlanarak halkın yaşam tarzının şiire girmesini dolayısıyla halk zevkinin edebiyatta hissedilmesini mümkün kılmıştır (Kaya, 2004: 69). Bu eğilim zamanla belirginleşerek halk kültürü etkisi iyice hissedilmeye başlanır.

Namık Kemal, Tanzimat edebiyatının ruhuna uygun olarak eserlerinde halka ait kültürel unsurlara yer vererek eserlerini halka dönük kaleme alır. Vatan, millet, özgürlük gibi yüce değerler açısından halkı eğitmeyi ve bilinçlendirmeyi amaçlar. Şinasi’nin “Şair Evlenmesi” adlı eserinde ortaoyunu, meddahlık gibi halk tiyatrosu unsurlarından yararlanması, eserlerindeki kahramanları şekillendirirken ağız, şive mesleki dil gibi özelliklere dikkat etmesi, halk söyleyişine uyması geleneğin döneme olan etkisini gösterir (Tanpınar, 1988: 206-207). Şinasi’nin “Eşek ile Tilki”, “Arı ile Sivrisinek” ve “Karakuş Yavrusu ile Karga” adlı fablları sadeleştirerek yayımlamasının ardından “Durûbu Ensal-i Osmaniye” adındaki atasözleri kitabını çıkarması, halk kültürü ve halk edebiyatı alanındaki

önemli çalışmalarıdır. Dönemin diğer halkbilimi alanında çalışma yapmış önemli fikir adamları; “Lehçe-i Osmani” (1876) adlı eseriyle Ahmet Vefik Paşa, “Melceü’t Tabbahin” (1844) adlı eseriyle Mehmet Kâmil Bey’dir (Tan, 2000: 22). Ahmet Vefik Paşa’nın yanı sıra Abdülhak Hamit Tarhan da eserlerinde halk kültürü unsurlarını kullanmıştır (Boratav, 2011: 20).

Ziya Gökalp “Halka Doğru” adlı dergide “Halk Medeniyeti-I, Başlangıç” yazısında, “halkiyat” terimini kullanarak Türkiye’de folklorlardan ilk bahseden kişi olmuştur. Ziya Gökalp, bu yazısında halk bilgisi ürünlerinin tespiti, incelenmesi, değerlendirilmesi için bir “şube”nin gerekliliğini vurgulamıştır (Örnek, 1977: 21). Folklor için bir diğer adlandırmayı “hikmet-i avam” şeklinde “Folklor: Folk-lore” adlı çalışmasında Rıza Tevfik Bölükbaşı yapmıştır. Mehmet Fuat Köprülü ise İkdam gazetesinde yayınlanan “Yeni Bir İlim: Halkiyat-Folklor” çalışmasında; folklorun Avrupa’daki gelişiminden ve etkilerinden söz eder ve folklorun ulusallığın oluşmasındaki önemini belirterek halkiyatın yöneticiler için ne denli gerekli olduğunu vurgular (Örnek, 1977: 22).

Türkiye’de halkbilimi sahasında çeşitli faaliyetlerde bulunan ilk devlet kurumu Hars Dairesi’dir. 1920 yılında kurulan kurum, derleme çalışmalarıyla dikkat çekmiştir. 1924’te İstanbul Üniversitesi’ne bağlı olan “Türkiyat Enstitüsü” Mehmet Fuat Köprülü öncülüğünde “Türkiyat Mecmuası” adlı dergiyi yayımlar. “Yeni Bir İlim: Halkiyat ‘Folk-Lore”, “Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar”, “Türk Edebiyatı’nın Menşe’i” Köprülü’nün önemli çalışmalarından bazılarıdır. Aynı yıl açılan bir diğer kurum “Musiki Muallim Mektebi” ve İstanbul Belediye Konservatuvarı (Darülelhan) halk türkülerini ve oyun havalarını notalarıyla birlikte yayımlarlar. Halk Bilgisi Derneği 1927 yılında Ankara’da kurulur. Dernek, “Türk Halk Bilgisi Mecmuası” ve “Halk Bilgisi Haberleri” adlarıyla iki dergi çıkarır (Çobanoğlu, 2010: 7).

1938 yılında Ankara Üniversitesi’nde Pertev Naili Boratav ve İlhan Başgöz tarafından folklor ve halk edebiyatı dersleri verilmeye başlanır. 1948’te folklor kürsüsü kurulur. 1949’ta kürsünün kaldırılmasıyla 1980 yılına kadar bir boşluk devresi gerçekleşir. 1980’te Sedat Veyis Örnek tarafından “Halkbilimi Kürsüsü” kurulur. Daha sonra 1993’te Halkbilimi Bölümü’ne dönüştürülür. Hacettepe ve Gazi üniversitelerinde de süreç tamamlandıktan sonra Türkiye’nin pek çok üniversitesinde halk edebiyatı ve halkbilimi ile ilgili akademik birimler kurulur (Çobanoğlu, 2010: 47).

Mehmet Kaplan’ın 1958’te Erzurum Atatürk Üniversitesi’nde eğitime başlayan Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halk Edebiyatı

anabilim dalında önemli çalışmalar gerçekleştirecek kadroyu yetiştirmesi, Türkiye sahası halkbilimi tarihi açısından oldukça önemlidir. Yörenin anonim halk edebiyatı türleri üzerine gerçekleştirilen çalışmaların derleme, tasnif, motif vb. konulara odaklandığı görülür. Söz konusu çalışmalar; Muhan Bali, “Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikayesi- Varyantların Tespiti ve Halk Hikayeciliği Bakımından Önemi” (1967); Bilge Seyidoğlu, “Erzurum Halk Masallar Üzerine Araştırmalar” (1971); Saim Sakaoğlu, “Gümüşhane Masalları Metin Toplama ve Tahlil” (1971); Fikret Türkmen, “Âşık Garip Hikayesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma” (1972); Umay Günay, “Elazığ Masalları” (1973); Ensar Aslan, “Çıldırli Âşık Şenlik- Hayatı , Şiirleri ve Hikayeleri” (1973) şeklindedir (Düzgün, 2015: 265-267).

Günümüzde halkbilimi lisans programları; Ankara, Ardahan, Kafkas, Uşak, Yüzüncü Yıl üniversitelerinde kurulurken Türk halkbilimi lisans programları; Cumhuriyet, Hacı Bayram Veli, Hacettepe ve Nevşehir Hacı Bektaş Veli üniversitelerinde bulunmaktadır. Bu üniversitelerin dışında bazı üniversitelerde halkbilimi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümü içerisinde anabilim dalı olarak yer almaktadır. Ayrıca hemen hemen bütün devlet üniversitelerinde var olan Türk Dili ve Edebiyatı bölümleri içerisinde Türk halk edebiyatı anabilim dallarında¹ çalışmalar sürdürülmeye devam etmektedir.²

Üniversitelerin dışında günümüzde de faaliyetlerine devam eden Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü; derleme, arşivleme, yayımlama gibi çalışmalar yapmaktadır. İlk defa 1966 yılında kurulan kurum sırasıyla “Milli Folklor Araştırma Enstitüsü”, “Milli Folklor Araştırma Dairesi”, “Halk Kültürünü Araştırma Dairesi” gibi adlar almıştır (Çobanoğlu, 2010: 5). Türkiye sahası halkbilimi araştırma tarihinde ilk çalışmalar; devlet kurumu, dergi, dernek, vakıf, üniversite gibi kurum-kuruluşların yanı sıra bireysel çabalarla sözlü kültür ürünlerinin derlenip araştırılmasıyla gerçekleştirilmiştir.

2. Van Yöresi Halkbilimi/Halk Kültürü Araştırma, Tanıtım ve İcra Faaliyetleri

20.yy’da Van’da halkbilimi ve halk kültürü faaliyetleri araştırma, tanıtım ve icraya bağlı olarak üç boyutta gerçekleştirilmiştir. Bu faaliyetler, çeşitli kurum ve kuruluş altında gerçekleştirildiği gibi yayın olarak da okuyucuyla buluşturulmuştur. Çalışmada kurum ve kuruluş

¹ Halkbilimi ile halk edebiyatı arasındaki ilişki için bk. Durbilmez, 2013.

² Türkiye halkbilimi çalışmalarında üniversitelerin yeri için bk. Durmaz, 2018.

faaliyeti olarak Halkevlerine, Köy Enstitülerine, yerel sivil toplum örgütlerine ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi'ne yer verilmiştir. Yayın faaliyetleri ise telif yayınlar ve süreli yayınlar olmak üzere iki açıdan ele alınmıştır. Telif yayınlar, tez, kitap, sözlük, ders kitapları, il yıllıkları vb. eserler iken süreli yayınlar, yerel kapsamda çıkarılan gazeteler ve dergilerdir. 1932 yılında kurulan Halkevleri ve sonrası Köy Enstitüleri yöre halkına kültürünü icra etme fırsatı sunarken bir yandan da başlangıç düzeyinde araştırma faaliyetleri gerçekleştirmiştir.

2.1. Kurum ve Kuruluş Kapsamındaki Faaliyetler

2.1.1. Van Halkevi ve Halk Odaları Faaliyetleri

Halkevleri, erken cumhuriyetin ideolojisi kapsamında halkın eğitimi ve halk kültürünün araştırılması noktasında önemli bir işlevi gerçekleştirmiştir. Halk odaları aracılığıyla dönemin eğitim, kültür politikaları köylere kadar ulaşabilme imkânı kazanmıştır. 1931 yılında Türk Ocakları'nın kapatılması ve sonrasında 1932 yılında Halkevlerinin kurulmasıyla Halkevi öğretmenleri ve ilgili araştırmacılarının eğitim, sosyal ve kültür faaliyetleri ile halk kültürü yerinde araştırılma imkanına kavuşmuştur. Bu sebeple Halkevleri ideolojik bir hareketin kurumsallaşmış hali olmuştur. Halkbilimi araştırmalarında ideolojik halkbilimi kuramı, ulusun karakterinin belirlenmesi ve canlandırılması amacıyla halk ürünlerinden yararlanılmasını ifade eder. Halk ruhunun ortaya çıkarılması için halk ürünleri bir anlamda propaganda işlevi görmüştür (Çobanoğlu, 2010: 210-216). Bu sebeple Halkevleri kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler, bir anlamda Cumhuriyet ideolojisinin halk tabanına yayılmasını sağlamıştır. Faaliyetlerle halkın devrimlere katılımı dahası demografik ve coğrafi farkların asgari düzeye indirilerek bütünleşme misyonunun gerçekleştirilmesi hedeflemiştir. Halkevleri, kültürün icrası ve araştırılmasında misyon sahibi olmuş, bir kültür kurumu olarak toplumsal değişim sürecinde büyük bir ihtiyacı gidermiş, kültür hareketlerine öncülük etmiş, araştırmacılar arasında iletişim platformu olarak görev yapmıştır.

1932 yılında ülke geneline 14 kurum olarak yayılan Halkevleri, Türk Ocakları'nın kurumsal mirasının üzerinde, dönemin kültür faaliyetlerini belirleyen ve etkileyen faaliyetlerle ocakların ardılı niteliğindedir. İnceleme alanımız olan Van yöresinde de bir halk evi kurulmuş, 19 yıl faaliyette kalarak hizmet vermiştir. Bu çalışma kapsamında söz konusu hizmetlerden; tiyatro, sergi, kitap okumaları, sportif faaliyetler, halk oyunları, türkü derlemeleri yani halk kültürünün icrası ve araştırmalarına odaklanılacaktır. Faaliyetlerinin halkbilimi disipliniyle olan ilişkisini ele alındığında şüphesiz en ilintili şubeler, Dil

Tarih Edebiyat şubesi ile sonradan ayrı bir şube haline gelen müze ve sergi kollarıdır. Elbette köycülük şubesi, kitapsaray ve yayın şubesi, güzel sanatlar şubesi, spor kolu gibi diğer kolların faaliyetleri de bir noktada halk kültürünün araştırılması faaliyetiyle kesişmektedir.

Van Halkevi, 1932 yılında Van merkezde bulunan eski Türkocağı binasında kurulmuştur (Şahin, 2012: 104). Van'da halkbilimi araştırma faaliyetleri 25 üyesiyle Dil tarih edebiyat şubesi merkezinde sosyal normların, anonim halk edebiyatı ürünlerinin genel bir ifadeyle yörenin folklorunun derlenmesi ve incelenmesi kapsamında yürütülmüştür. Şube, halk kültürü değerlerinin tespiti ve yükseltilmesi amacıyla derleme faaliyetlerini yayın faaliyetleriyle birlikte yürütmek istemişse de ekonomik sıkıntılardan dolayı başarıları olamamıştır (Şahin, 2012: 111). Dursun Yıldırım, Türkiye'de folklor araştırmalarını "örtülü, Türkçü, sentezci, dergici ve bilimci" olmak üzere beş devreden geçtiğini belirtir (1994: 2-21). Dolayısıyla dönemin halkbilimi araştırma faaliyetlerinin dergicilik üzerinden ilerliyor olması, dil tarih ve edebiyat şubesinin halkbilimi faaliyetlerini yayın kapsamında ele almaya çalışmasını açıklamaktadır.

Dil Tarih Edebiyat şubesinin faaliyetleri, milli bayramlardan yararlanmak ve Cumhuriyet prensiplerinin yerleşmesini sağlamak şeklinde özetlenebilecek irşat tenvir ve milli dil ve anane tetkikleri olmak üzere iki ana başlığa ayrılır (Şahin, 2012: 109). Yazı dili olan İstanbul Türkçesinin işlenmesinin yanı sıra ağız çalışmaları ile yerel dilin ses ve şekil bilgisinin ayrıca söz hazinesinin ortaya konulması dil çalışmaları kapsamında iken geleneksel yapı üzerine yapılan incelemeler halkbiliminin odağında gerçekleştirilmiştir.

Tarih ve müze kolu çalışmalarını yürütürken bir tarih kılavuzuna ihtiyaç duyması sonucunda, kılavuzun basım aşamasında olması sebebiyle "Folklor Kılavuzu" ve "Bodrum Tarihi" adlı kitaplar gönderilir (Şahin, 2012: 112). Halkbilimi disiplinin ortaya çıkış itibariyle disiplinlerarası bir çalışma alanı olmasından dolayı yerel tarih ve sözlü tarih çalışmaları halkbilimi araştırma konularıyla belli alanlarda kesişir. Dolayısıyla tarih araştırmalarında Hamit Zübeyir Koşay'ın 1939 yılında hazırladığı MEB tarafından basılan Etnografya ve Folklor Kılavuzu'ndan yararlanılması işlevsel durmaktadır. Şubenin ayrıca milli bayramlardaki gösteriler, panayırılar ve oyunları yönettiği görülmektedir. Bu noktada özellikle milli bayramların milli kimliğin inşasında önemli bir rol oynadığı görülmektedir.³ Ayrıca Dil Tarih

³Milli bayramların milli kimliğin inşasındaki rolü hakkında detaylı bilgi için bk. Mezkit Saban, 2019.

Edebiyat şubesinin derleme faaliyetleri sonucunda, kültürel yapıyı oluşturan unsurlar derlenerek sergi faaliyetlerinde bulunulmuştur.

1936 yılındaki Türk Dil Kurultayı'na katılan 54 Halkevi delegesinden birisi de Van'ı temsilen giden Faiz Demir Bey'dir (Şahin, 2012: 106). Türk dili araştırmaları üzerine alınan çeşitli kararlarda Halkevi delegelerinin görüşlerinin de alınması, yerel düzeydeki araştırmalarının ulusal düzeydeki köklü araştırmalardan yararlanması ve taşra merkez ilişkileri açısından önemlidir.

Van'ın çeşitli illerinde olmak üzere Van Halkevi'ne bağlı Başkale, Çaldıran, Çatak, Edremit, Erciş, Gevaş, Gürpınar, Özalp, Muradiye şeklinde 9 tane halk odası faaliyette bulunmuştur (Şahin, 2012: 125). Halkodaları, bünyesinde bulunan kollar aracılığıyla oldukça sınırlı imkanlarla faaliyetlerini yürütmüş, il merkezinde Halkevinin programını kırsalda uygulamaya koymuştur. Geleneksel yapının canlılığı sebebiyle halk kültürünün sözlü ürünleriyle yoğun bir etkileşim gerçekleştirmiştir. Anadolu Halk Bilgisi Derneği'nin telif eserlerinden Anadolu Derleyicilerine Notlar adlı çalışma, halkbilimi ürünleri derleyecek kişilere kılavuz niteliğindedir. Başkale Halkodası'nın kütüphanesinde Halk Bilgisi Haberleri dergisinin bulunması (Şahin, 2012: 116) halkbilimi faaliyetlerinin takibi ve Van sahasına uygulanması açısından dikkate değerdir

Halkevlerinin 1945 yılı kutlamaları; davul, zurna, halk oyunları ve halk türküleri eşliğinde kutlanmış ayrıca biçki-dikiş, şapka, çiçek, yağlı boya işleri ve bebek gibi el sanatları sergisi de gerçekleştirilmiştir (Şahin, 2012: 121). 1946 yılında ise halkevlerinin kuruluşunun 14. Yıldönümü münasebetiyle Çaldıran Halkevi'nde gerçekleştirilen kutlamalarda davul, zurna, bağlama, keman ve kemençe eşliğinde halk oyunları sergilenmiş hava muhalefeti olmaması durumunda cirit, güreş gibi halk sporu müsabakaları yapılacağı ifade edilmiştir (Şahin, 2012: 117). Halkodalarındaki halk kültürü araştırma ve icra faaliyetlerinin yanı sıra kutlamalar da halk kültürünün bütüncül açıdan gözlemlenebildiği önemli etkinliklerdir. Benzer şekilde 1948 yılı Halkevi açılış kutlamalarında olduğu gibi Çatak Halkodası'nda da def, keman, klarnet eşliğinde türküler söylenmiş, halk oyunları sergilenmiştir (Şahin, 2012: 118).

İlk açılan halk odası olan Erciş Halkodası üye sayısının da fazla olması sebebiyle dil edebiyat, güzel sanatlar, spor ve kütüphane-yayın şube kolları şeklindeki birimleri aracılığıyla klarnet, trampet, bando çalınarak halk müziği icra faaliyetlerini sürdürmüştür (Şahin, 2012: 119).

Sonuç olarak Halkevlerinin faaliyetleri ile ulusal düzeyde taşra – merkez arasındaki kültür bütünleşmesi amaçlanmıştır. Van Halkevi de

sınırlı imkanları ve diğer halkevlerine nispeten az sayılabilecek üyeleriyle kapanana kadar çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Erken cumhuriyetin değerleri gözetilerek halkbilimi faaliyetleri yürütülmüştür. Halkbilimi araştırma faaliyetlerinin çıktılarında ulusal yapıyı güçlendirme noktasında faydalanılmıştır. Ayrıca halkbilimi ürünleri ve araştırmaları noktasında farkındalık oluşturularak yetişkin eğitimi gerçekleştirilmiştir. Kültürel eksenli sanat ve spor faaliyetleri ile toplumun içinde önemli bir rolde olmuştur.

2.1.2. Ernis Köy Enstitüsü Faaliyetleri

Köy Enstitüleri, köy kalkınması misyonunu yerine getirmek amacıyla 1940 yılında kurulup 1954 yılında DP iktidarınca kapatılana dek yaklaşık 14 yıl faaliyette bulunmuştur. Köy Enstitüleri'nin eğitim faaliyetlerindeki amaç "halka okuma yazma öğretmek ya da sadece basit pratik bilgiler vermek değil, köy toplumunun teknik ilerleme yoluyla, ekonomik ve kültürel yönden çağdaşlaşmasını sağlamaktır (Kalyoncuoğlu, 2010: 238). Köy Enstitülerinde folklor araştırma alanı olarak yer aldığı gibi bir sanatsal uygulama olarak eğitim planında yer almıştır. İcra edilen türkülerin (Arpa-buğday, Köroğlu, Keklik, Edremit Efesi, Menekşe, Meşeli, Ayşem, Süpürgesi Yoncadan) ve marşların yanında folklor oyunları (halay, horon) ile sanat halka mal edilmiş ve halk arasında bilinmesi, yaygınlaşması ve gelecek kuşaklara aktarımı sağlanmıştır (Tunç, 2009: 30-32).

Diyarbakır'da bulunan Dicle Köy Enstitüsü'nün bölgenin ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk çekmesi ve Güney Doğu Anadolu'nun çeşitli illerinden gelen öğrencilerin uyum sorunları yaşamaları ile yeni bir enstitünün açılma gerekliliği doğmuştur. Yapılan incelemeler sonucunda, 1948 yılında sahilde bulunan Ernis'e Köy Enstitüsü'nün açılmasına karar verilmiştir (Kardaş, 2017: 187).

Ernis Köy Enstitüsü'nün açılması ile köyü köyde kalkındırarak olan meslek gruplarının yetişeceği ocaklara bir yenisi daha eklenmiştir. Zanaat faaliyetlerinin yanı sıra kültür sanat etkinlikleriyle bölgenin kültürel potansiyeli ortaya çıkarılma fırsatı oluşturulmuştur. Genel kültür edinimi ile halk kültürü içerisinde yetişen köylü çocukları yerel bilgiyi ulusala taşıma noktasında aracıdırlar. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu, bu misyonu "kültür kalkınması" olarak nitelendirmiştir (Kardaş, 2017: 188). Ernis Köy Enstitüsü eğitim öğretim faaliyetlerinin bölgenin kültür araştırmalarına katkıları ayrıca bölgenin sosyolojik ve demografik yapısını etkilemesi dikkate değerdir. 1954 yılında DP iktidarınca çıkarılan kanunla tasfiye edilmiştir. Ernis Köy Enstitüsü'nün en son açılan enstitü olması eğitim tarihi içinde

önemli kılrken ömrünün kısa olması faaliyetlerinin oldukça kısıtlı olmasına sebep olmuştur.

Köy Enstitülü bir yazar olan Talip Apaydın'ın “Kızılelma Köyünde” adlı şiiri, Van'ın yerel gazetelerinden olan Çaldıran gazetesinde yayınlanmıştır (Apaydın, 15.09.1956). Talip Apaydın, köy enstitülü bir yazar olarak köy romanı türünde, halkbilimi açısından zengin eserler vererek eserleri ve yazıları aracılığıyla halk bilgisi varlığını ortaya koymuştur.⁴

2.1.3. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Faaliyetleri

1982 yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nin kurulmasıyla ile merkezi üniversitelerde gerçekleştirilen araştırma faaliyetlerinin yanına araştırma sahasına olan yakınlığı sebebiyle daha etkin olabilecek bir kurum daha eklenmiş oldu. Böylece bölge kültürünün bilimsel anlamda çalışılması hız kazandı. Söz konusu yüzyıl içerisinde genç bir üniversite olan Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde hazırlanan lisansüstü tezler incelendiğinde, halkbilimi disiplini içerisine dahil edilebilecek çalışmalar dikkat çeker. Masal ve efsane türü araştırmalarıyla alanın önemli araştırmacılarından Saim Sakaoğlu'nun danışmanlığında Yılmaz Önay; derleme, tasnif ve motif çalışmaları ağırlıklı “Van Masalları Üzerine Araştırmalar” adlı doktora tezini 1995 yılında hazırlamıştır. Yazarın da ifade ettiği üzere, o tarihe kadar Van masalları ile ilgili olarak bilimsel bir çalışma yapılmamış, metin yayınlamakla yetinilmiştir. Öğrenci tezlerine alınan metinlerin büyük çoğunluğu da ağız çalışmalarında kullanılmıştır (Önay, 1995: 4).

Halkbilimi kapsamına alınabilecek bir diğer çalışma, 1995 yılında Metin Yerli tarafından Recai Karahan danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. “Van Müzesinde Bulunan Kilimler” başlıklı tez çalışması, maddi kültür unsurlarından dokumacılık üzerine yapılmıştır. Yazar, Hakkari-Van bölgesine ait 29 kilimden hareketle renk, desen, motif kumaş merkezli bir çalışma yürütmüş, kilimlerin özgün değerini ortaya çıkarmıştır (Yerli, 1995). Dokumalar üzerine yapılan başka bir çalışmada Neriman Görgünay, “Kirkitli Dokumalarımızdan Cecimlerimiz ve Van” çalışmasında dokumaların dokunuş biçimine göre tasnif çalışması gerçekleştirmiştir (Görgünay, 1990). Bir diğer çalışma sanat tarihi alanında yapılmış olsa da mitolojik ve dini unsurların sembolik değerlerinin ortaya konulmasından dolayı halkbilimi disiplini kapsamına alınabilir. Rafet Çavuşoğlu tarafından Mehmet Karaosmanoğlu danışmanlığında hazırlanan “Van Müzesi'ndeki Urartu Bronz Kemerleri” başlıklı yüksek lisans tez

⁴ Ayrıntılı bilgi için bk. Akın, 2018.

çalışmasında; boğa, kartal, keçi ve çeşitli bitkiler sembolizm bağlamında ele alınmıştır (Çavuşoğlu, 1995). Süleyman Bülbül'ün Abdüsselam Uluçam danışmanlığında hazırladığı “Van Gölü Havzası Türbe ve Kümbetlerinde Mimari Süsleme” başlıklı yüksek lisans tez çalışması, ziyaret kültürü ve ata/veli kültü açısından önemli olan türbelerdeki motif ve figürlerin kökenini ortaya koyması ve Orta Asya'dan getirilen motiflere de değinmesi açısından dikkate değerdir (Bülbül, 1995).

Yapılan taramalar sonucunda, söz konusu dönemde halkbilimi disiplini kapsamına alınabilecek Van yöresi üzerine yapılan çalışmaların daha çok İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, ODTÜ, Ankara Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, İnönü Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi gibi nispeten daha köklü üniversitelerde yapıldığı görülür. Bu çalışmalara “Müstakil Yayınlar” başlığı altında yer verilmiştir. Bahsi geçen araştırmaların yanı sıra Yüzüncü Yıl Üniversitesi tarafından 1990'da “Yakın Tarihimizde Van Uluslararası Sempozyumu” ve 1995'te “Van Gölü Çevresi Kültür Varlıkları Sempozyumu” bilimsel etkinlikler olarak dikkat çekicidir. Ayrıca Türk Dili ve Edebiyatı bölümünün üniversitenin kuruluşuyla aynı yıl eğitim-öğretim faaliyetlerine başlaması, halkbilimi araştırmacıların yetiştirilmesi açısından önemlidir. Çalışmada konu edinilen dönemin dışında olsa da 2010 yılında Edebiyat Fakültesinde Halk Bilimi bölümünün kurulduğunu belirtmekte yarar olduğunu düşünüyoruz.

2.1.4. Yerel Sivil Toplum Kuruluşları Faaliyetleri

2.1.4.1. Van Tanıma Tanıtma Cemiyeti

Dönemin yazarları, tanıtım faaliyetlerinden sorumlu olan bu cemiyetin daha etkin olmasının gerekliliği ifade edilerek gazetelerde bu konuya dikkat çekmek amacıyla Van'ın turizmi ve tarihi eserleri konularında tanıtım yazıları kaleme almışlardır. Bu cemiyet, eski medeniyetleri ve tarihi eserlerinin tanıtımına ayrı bir önem vermiştir.

2.1.4.2. Van Musiki Cemiyeti

Çaldıran gazetesinde Ali İhsan İlhan, “Van Musiki Cemiyeti” başlıklı köşe yazısında daha önce Dikicioğlu'nun da bahsettiği üzere edebiyat ve müziğin bir arada olduğu bir cemiyet kurmanın gerekliliğinden bahseder (İlhan, 15.06.1956). İlhan cemiyetin bir faaliyeti olarak Van'ın folklor malzemelerinin incelenip tanıtılmasında sahip olacağı önemli işleve değinir.

2.1.4.3. Şengeçler Futbol Kulübü

Şengeçler Futbol kulübü, kış mevsiminde futbol oynayamadığı dönemlerde kültür çalışmaları gerçekleştirmektedir. Sporla sanatın iç içe olmasının başarılı bir örneği olan kulüp, gerçekleştirdiği sanatsal faaliyetlerde bölge halkının takdirini kazanıyor olacak ki yapılan haberde, spor kulüplerinin kültür kollarının senede bir veya daha fazla oyun sergilemelerinin şehirde bir adet olduğu aktarılmıştır (Göl Ekspres, 10.1960).

2.2. Yayın Kapsamındaki Faaliyetler

2.2.1. Süreli Yayın Kapsamındaki Faaliyetler

Süreli yayın kapsamındaki faaliyetler ile kültürel olaylar, basın-yayın yoluyla geniş bir kitleye ulaşma imkanına kavuşmuştur. Yerel basın sadece sunuş ve bildirim vazifesi görmemiş, kültürel olaylara yorum getirerek halkın kültürü özümsemesine yardımcı olmuştur. Yazarlar, kendi düşüncelerine yer vererek kültürün korunumu ve kuşaklararası aktarımı noktasında sorumluluk üstlenmişlerdir. Birtakım düşüncelerin halka aşılmasında ve kamuoyu oluşturulmasında işlevsel olmuşlardır. Böylece kültürel araştırma, koruma, farkındalık gibi faaliyetleri yerine getirmişlerdir.

Yerel gazeteler kültürel unsurları ele alış biçimiyle kültür araştırmalarına kaynaklık etmiştir. Kültürel unsurların “gazetede yer alması” dönem halkının neye önem verip vermediği noktasında bir süzgeç görevi görmektedir. Süreli yayınların kültürel olaylar noktasında farkındalık oluşturma işlevi sosyal kontrol mekanizmasına bir katkı niteliğindedir. Gazeteler ayrıca halk kültürünün korunması ve geliştirilmesi noktasındaki toplumsal harekete destek vermiş, öncülük etmiş ve farklı bakış açıları sunmuştur.

2.2.1.1. Kültür Çalışmaları Yapan Kurum, Kuruluş ve Şahsiyetlerle İlgili Yazılar

Van’da mahalli bir basın olarak Fahrettin Başbüyük tarafından kurulan İkinisan gazetesinde, 1957-1961 yılları arasındaki beş yıllık dönemde çeşitli yazarların (Ahmet Arvası, Tayyar Dabbağoğlu, Necdet Özkaya, Münir Berik, Basri Gocul ve Faiz Demiroğlu) halk kültürüne ve araştırma faaliyetlerine köşelerinde ve haberlerde yer verdikleri görülür. Gazetede, yıl dönümü kutlamalarında görüleceği üzere (ör. Mehmet Akif Ersoy’un ölüm yıl dönümünün işlenişi) muhafazakâr yansımalar yoğun şekilde yer almış ve yazılarda özellikle komünizme karşı ciddi bir tavır geliştirilmiştir (Çurku, 2004: 50-51). Bu sebeple gazetede yazılar, Türk kültürüne ve halk kültürü araştırmalarına ayrıca önem göstermiştir.

İkinisan gazetesinde Mehterbaşıoğlu, Van'ın ekonomik kalkınmanın yanı sıra kültürel kalkınmaya da aday bir şehir olduğunu vurgulayan köşe yazısını kaleme alır (Mehterbaşıoğlu, 27.01.1958). Mehterbaşıoğlu'nun meclisinde bulunan adı verilmeyen bir kişi, kültürel kalkınmanın şartları olarak Ernis İlköğretmen Okulu'nun Van'a nakli ve Van'ın fikir hayatının gelişmesini sağlayacak elemanların yetiştirilmesi gerektiğini ifade eder. Dahası, kültürel gelişmenin tarihi, coğrafi ve toplumsal konuların araştırılmasına bağlı olduğunu vurgular. Özellikle uzun yıllar boyunca araştırılmamış “karanlıklar içinde uyuyan” halk kültürünün ve folklorunun araştırılmasının önemine değinir. Bu araştırmaların yapılacağı kültür ortamının oluşturulmasını bir zorunluluk olarak görür.

Yazar kültür araştırmalarında teşkilatlanmanın önemine binaen Van yöresinde kültür cemiyetlerinin “kurulamaz, yaşayamaz ve itibar edilmez” şeklindeki eğilimini ifade eder. Yazarın kuruluşunu bir “dava” ve “şuurlu bir hamle” olarak nitelendirdiği “Van'ı Tanıma ve Tanıtma Cemiyeti” yazının kaleme alındığı tarihte bir buçuk yılı tamamlamış ve tarih, folklor ve sosyoloji alanında ciddi çalışmalar gerçekleştirmiştir. Yazar, ayrıca sivil toplum kuruluşu faaliyetlerinin temel gereklerinden toplum ve hükümet desteğine olan ihtiyacı ifade etmiştir. Aynı dernek, adını Van'daki bir akarsudan adını alan Bendimahi gazetesine de konu olmuştur. Vanlıgil, yazmış olduğu “Van'ın Tanınması” başlıklı köşe yazısında derneğın faaliyetlerini yetersiz olarak nitelendirir (Vanlıgil, 20.04.1959). Sonrasında Van'ın kültür tarihi, inanışları, gelenekleri, manileri, oyunları, efsaneleri, deyimleri, atasözleri, masalları aracılığıyla genel olarak zengin folkloruna vurgu yapar. Mutasavvıf Vankulu'na değindikten sonra Ercişli Emrah'tan “Türk halk edebiyatının yıldız üstadı” olarak bahseder ve şu dörtlüğü verir:

*Bizim yaylamız oluklu
Gölü var ufak balıklı
Gül kokulu, mis kokulu
Coşkun seller sende mi var?*

Vanlıgil, yazısını halk şiiri araştırmalarının önemine değinerek sürdürür. Ercişli Emrah'ın şiirleri üzerine derleme ve inceleme noktasında müstakil bir kitap çalışmasının gerekliliğini vurgular. Bu tarz çalışmaları, geçmişin aydınlatılması ve geleceğe yansması olarak görür.

Bendimahi gazetesinde “Mış Mış” adlı bölümde Van Gölü Çevresini Kültürünü Yayma Cemiyeti'nin kuruluşu mizahi bir dille ele alınır (Bendimahi, 24.04.1959). Gazetede cemiyetin merkezinin Van gölünün ortası olması gerektiği ifade edilir. Bu mizahi eleştiride, daha

önce de vurgulandığı üzere cemiyetlerin faaliyetlerinin yetersiz bulunması muhtemeldir. Aynı bölümde Van-İskele yolunun tamamlanması, mühendisin keramet göstermesi mizah üretimi amacıyla ilişkilendirilmiştir. Evliyaların keramet göstermesi manevi folklor araştırmalarının bir unsurudur. Van'ı Tanıma ve Tanıtma Cemiyeti'nin yayın faaliyeti olarak bir mecmua çıkarması kültürün araştırılması ve tanıtılması noktasında köşede haberi yapılan bir diğer gelişmedir. Yine Bendimahi gazetesinde bulmaca bölümünde, Van'ın mutfak kültüründen Van makarnasına ve Van'ın şive özelliklerini yansıtan “bana” ve “hayret” sözcükleri soru olarak sorulmuştur.

Çaldıran gazetesinde Ali İhsan İlhan “Van Musiki Cemiyeti” başlıklı köşe yazısında, söz konusu cemiyetin kurulması amacıyla “Van gençliği ve Çaldıran'ın torunları” olarak nitelendirdiği kitleyi, Çaldıran gazetesi etrafında toplanmaya davet etmiştir (İlhan, 15.06.1956). Müzik ve edebiyat birlikteliği ve Van'ın folklor malzemelerinin araştırılması, tanıtılmasındaki girişimin teşebbüs olarak kalmaması gerektiğiyle ilgili düşüncelerini aktarmıştır.

2.2.1.2. Anonim Halk Edebiyatı Türleriyle İlgili Yazılar

Türküler, kişinin yaşamı boyunca yaşadığı sevinçleri, kederleri, coşku ve acı dolu haykırışları, yaşanmış duyguları, olayları, olayların etkilerini dile getiren ve bunları sonraki nesillere taşıyan sözlü ve ezgili metinlerdir (Mirzaoğlu, 2018: 160). Türkülerin kültür yaşamında oldukça yaygın ve popüler sözlü ürünler olması sebebiyle bir yöredeki halkbilimi araştırma faaliyetleri çoğu zaman türkülerle başlar ya da türkü türü derleme çalışmalarında eksik bırakılmaz. Van yöresinde de aynı durum söz konusudur. Van gazetesinde çalışılacak konulardan bahsedildiği sayıda; Van'ın kederli ve sevinç günlerine ait destanları, şarkıları ve Çoban türküleri gibi genel folklor konuları vurgulanmıştır (Van Gazetesi, 06.07.1939).

Yazar Uzel, “Denizli Mektupları” sütununda Van'ın oyun ve türkülerine üzerine bir inceleme yazısı kaleme alır (Uzel, 28.03.1959). Yazıda Van'ın doğal ve kültürel zenginlikleri vurgulanırken Ali Paşa türküsünün metnine yer verilir:

Ali Paşa

*Arpa ekdim biçemedim
Bir düş gördüm seçemedim
Almışam soğuk suya
Işıl sular içemedim
Alh gelin pullu gelin
Sana liralara vereyim
Bu güzellik sende varken
Beşbirlik takam gelin...*

Halkbilimi araştırmalarında geçiş dönemi olarak adlandırılan evlenme eşiğinde bir düğün aşaması uygulaması olarak düğün alayı, gelinin baba ocağından alınıp yeni evine götürülmesini ifade eder. Düğün alayı ekonomik duruma bağlı olarak yaya şeklinde olabileceği gibi at, deve veya halk taşıtı kullanılarak da gerçekleştirilebilir. Gelinin taşınacağı araç süslenerek yörenin kültürüne bağlı olarak doğrudan veya cami gibi bir yapının etrafında dolandıktan sonra yeni evine hareketlenir. Gelini baba evinden yeni evine almaya giderken veya gelin almadan gelirken çeşitli türküler söylenir. Uzel, Van yöresinde düğün alayları tarafından söylenen “Toyçular” oyun havasını aktarır:

*Ben giderim Vestan'a
Yarım için fistana
Yara Fistan yakışır
Ah bir geye üstüne
Toyçular yar can
Kolunda mercan
Ben sana kurban
De yallah yallah...*

Mâni söyleme geleneği, Türk şiirinde oldukça yaygın uygulamalardır. Manili türküler, toplu işlerde hoşça vakit geçirme ve motivasyon amaçlı söylendiği gibi geleneksel Ramazan gecelerinde bir eğlence unsuru olarak da icra edilir. Sıddık Yiğittop, “Ramazan Manileri” adlı sütununda geleneksel Ramazan günlerini aktaran çeşitli manilere yer verir (Yiğittop, 28.03.1959).

*Varmadan camilere biz
Vicdanlar olmalı temiz
Bir hakikat vardır, buda
Zenginler hala uykuda
Madem Allah vermiş gelir
İbadetten önce gelir
Bir düşkününü sevindirmek,
Ebediyen huzura girmek.*

Uzel, yazı serisine “Yayla Suyu”, “Zeyno” ve “Al Giyer Allanırsın” adlı türküleri yer vererek devam eder (Uzel, 30.03.1959).

Yayla Suyu
*Yayla suyu yan akar
Ateşin beni yakar
Güzelliğin şan vermiş
Her gelen sana bakar
Ölürem yar ölürem
Nereye gitsen gelirem
Mahmut beyi alıram vay...*

Zeyno*Kerpiç duvar taşlıdır**Zeyno zeyno zeyno zeyno**Yarım kalem kaşlıdır**Zeyno zeyno zeyno zeyno**Yarime bir söz demeyin**Zeyno zeyno zeyno zeyno...***Al Giyer Allanırsın***Al giyer allanırsın**Şekerlenir ballanırsın**Giyinir kuşanırsın**Karşımda salanırsın**Oh bizim eller ne güzel eller**Söylesin Şirin diller**Oynasın koç yiğitler**Oh bizim eller ne güzel eller...*

Oğuzname, Oğuz Türklerine ait destanların bir araya toplandığı kitaba verilen addır. Oğuz Kağan Destanı olarak da adlandırılan kitap, Türklerin tarihi, sosyal hayatı, devlet geleneği vb. konularda geniş bilgiler verir.⁵ Mehterbaşıoğlu, gazete sütununda Oğuzname geleneğinin önemine değindikten sonra Oğuzname geleneğinin ustası Basri Gocul⁶ hakkında bir takdim yazısı kaleme alır (Mehterbaşıoğlu, 24.08.1958). Oğuzname geleneğini “Oğuzlama” olarak ifade eden yazar, Türk milletinin kahramanlıklarının kuşaklararasıda bilinirliğinin sağlanmasındaki işlevine vurgu yapar. Oğuzname’yi Yunan destanlarından İlyada ve Fars destanlarından Şehname ile karşılaştırarak onlardan daha büyük kahramanlıkları hikâyeye eden bir destan olarak nitelendirir. Anonim halk edebiyatı ürünlerinden destanın kısa bir tanımını yapan yazar; adet, gelenek ve kültürel unsurların korunumu ve aktarımındaki rolüne değinerek milletin köklerinin ifadesi ve milli bir hazine olduğunu vurgular. Basri Gocul’un hayatından çeşitli fotoğraflarla zenginleştirilen köşe yazısında, destancının kronolojik hayat hikayesine yer verilir. Oğuzlama dışında gerçekleştirdiği diğer edebî faaliyetlerden olan serbest ve mistik şiir, hicviyeler, Mevlâna ve İkbâl tercümelerinden örnekler sunulur.

Gazetenin söz konusu sayısında, Basri Gocul’un yirmi yılda oluşturduğu 1170 küsur mısradan oluşan “Türk Milli Destanı”ndan çeşitli dizelere yer verilir: “Kafirlerin Ettikleri”, “Tapatlı Canlardan Geçildiği Çağ”, “Üç Ulu Devlet”, “Alplarbaşı Kazan Bey’in

⁵ Oğuzname hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Demir, 2016.

⁶ Basri Gocul hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Çay, 1979; Odacı, 2016.

Öfkelenişi”, “Eşinin Deli Dumrul’u Kınaması”, “Alplarıbaşı Kazan Bey Gene Meydan Ortasındadır” başlıklarında “söyleme” ve “yelteme”ler⁷ aktarılır. Oğuzlama’yı Türk Şehnamesi olarak adlandıran Mehterbaşıoğlu’nun Oğuznamelerin önemi hakkında gazetede verdiği şu satırlar dikkate değerdir: “Oğuzlama çalır medeniyetimizi olanca şaşasıyla canlandıran altın kitabımızdır. Türk bayrağını, Türk büyüklerini, Türk vatanını nazarımızda bu kadar muhterem ve muhabbetli yapan sırlar birer birer açıklanmıştır.”

Dede Korkut hakkındaki incelemeler, ayrıntılarıyla birlikte okurlara sunulmuştur (Yıldırım, 24.09.1958). Dede Korkut hikayelerindeki başlıca mevzular ise şöyle sıralanmıştır: İrkıl Atalar Ak Sakallı ihtiyarlar, hanlar, Oğuzlar ve destanlarla ilgileri, at, av ve kutsal hayvanlar, mukaddes sayılar ve renkler, su ve ağaç unsurları ve destanı tarafları, silahlar ve destanlarla ilgisi, kahramanlık motifleri, ev motifi, ışık motifi, kız ve kadın, maden isimleri, adetler, dinler, hitabe benzerlikleri. Ömer Yıldırım’ın çalışmasını hazırlarken Nihat Sami Banarlı ve Orhan Şaik Gökyay’ın isimlerini anması ise yazının akademik niteliğini arttıran bir diğer unsurdur.

Vankulu gazetesi, 1958 yılında Van Öğrenci Yaşatma Cemiyeti adlı sivil toplum kuruluşunun İstanbul şubesi öncülüğünde çıkartılmış, yayın hayatı kısa süren yerel gazetedir. Gazete folklor malzemelerinin ağırlıkta olduğu bir çizgide yayın politikasını şekillendirmiştir (Komisyon, 1988:193). Tayyar Dabbağoğlu, üniversite eğitimini yurt sevgisi ile eş değer olduğunu ifade eden “Yurt=Üniversite” başlıklı köşe yazısında yurt sözcüğünün anlamı ifade ederken aşıklık geleneği içerisinde aşık-sevgili ilişkisini örnek olarak aktarır. Aşığın elinde bir sazla sevgili peşinde koştuğunu dolayısıyla sevgilisinin olduğu yerin aşık için “yurt” olduğuna değinir (Dabbağoğlu, 18.03.1958).

Söz konusu sayıda Aydın Konakçı tarafından “Van Folklorundan Beddualar” adlı yazıda Van yöresinden derlenmiş yirmi beş bedduaya yer verilir (Konakçı, 18.03.1958). İgit Arkan yere gele. O boydan artık böyömiyesen. Ganin içan aka. İcı giren gaman. Gözleran tite yene. Geniyanın başına gele. Ardımda töremiyesen. Balalarından çekesen. Cığerlerin ağzınnan gele. İtten elemete gurtnan gıyemete galasan. Gözleran ali mili çekile. Gezzebe gelesen. Sofi Baba seni çırpma şeklindeki beddua derlemeleri yöre ağzı hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir. Yöre ağız özelliklerinin yanı sıra halkın sözcük hazinesindeki çeşitli kelimeler de derlemelerde kendini gösterir. Bir diğer önemli derlemeyi Faiz Demiroğlu, İkinisan gazetesinde

⁷ Savaşçıları gayrete getirmek, şevklendirmek için kopuzla söylenen kahramanlık konulu nağmeler.

aktarmıştır. Yazar, Van adının nereden geldiğini konu edinen toponomik efsaneyi okuyucularla paylaşmıştır (Demiroğlu, 1958).

“Dünya’da Van, ahirette iman” sloganı ile yayın yapan Bendimani gazetesinde Hayali mahlasını kullanan şair Hasan Yavaş, “Van’a Hasretlik” şiirini dörtlüklerle ve on birli hece ölçüsü ile kaleme alır (Yavaş, 26.03.1957). Mahlas kullanımı, saf dili, hece ölçüsü ile halk edebiyatı geleneğinde şiirler kaleme alan şairin şiirinin ilk iki dörtlüğünü örnek olması açısından vermeyi uygun görüyoruz:

*Ah sılamda dertli anam oğul der,
Gel yavrum yaklaştı sırası Van ’m
Şatak çayı çağıldar,
Gürül gürül akar deresi Van ’ın
Ördeği yeşilbaş sıkılmaz fişek.
Bakin çimen tutmuş bağlar bir dōşek.
Altından sandır tarlada başak.
Dışarıya gider parası Van ’ın*

Aynı sayıda Van yöresi veciz sözleri “Van’ın Dede Babadan kalma bazı veciz sözler” başlığı altında verilir (Bendimani, 26.03.1957). Bu sözler dededen babadan kalma olarak nitelenerek veciz sözlerin dışında anonim nitelikler göstermektedir. Halk edebiyatı ürünlerinin gelenekten beslenerek anonim yapıda bulunması karakteristik özelliğidir. Köşede aktarılan sözlerden bazıları şunlardır: Henek henek, soni değende. Çömlekte et gurtuldi çındır da başını kahindi. Olanda hat hat olmiyanda ac yat. Daz daznan baz baznan keçel tavuğ kel horoznan. Yağmur gününde şoratan borç olmaz. Oyunci oyun biilmez diyer yerim dardır. Sofi soğan yemez eline geçse gabuğünü goymaz. Dünyada Van ahrette imân.

Bendimahi gazetesi bir halk kültürü unsuru olarak türkölere gazetede yoğun bir şekilde yer vermiştir. “Hangi Türkölere Severler” adlı bölümde gazete ve şehir efradından Rıfki Akın, Halit Arvas, Orhan Yoğurtçuoğlu gibi yazarlar, günlük veya siyasi sorunları türköl formunda aktarmışlardır (Bendimani, 02.04.1959). Hece ölçüsü ve kafiye düzeni şeklinde mizahi bir üslupla oluşturulan türköl formları, günlük olayların ve siyasi mesajların aktarımında işlevsel rol oynarken halk türkölünün yaygın etkisi de ortaya konulmuştur. Söz konusu formlardan birkaçını örnek olması açısından burada veriyoruz:

*TÜZEL BOYSAN:
Bilmeden kapım çaldım,
Aklımı baştan aldım
Orman Fakültesi deme
Başıma bela açtım (aman aman)*

MUHSİN TORUL:

Düz samatya içinde,

Çıramı yakamadım.

Beş rum dilberi sevdim,

Beşinden geçemedim (ooo)

Bu sayıda önemli bir derleme faaliyeti olarak Türkoğlu tarafından “Van’ın Bilmece, Mâni ve Deyimlerinden Birkaçı” başlıklı köşe kaleme alınır (Türkoğlu, 02.04.1959). Köşede 12 bilmece, 13 deyim ve 4 maniye yer verilir. Söz konusu derleme örneklerinden bazıları şunlardır: Özü demirden, kuyruğu kendirden (İğne-iplik). Yer altında şırfı kazık (Pücülük= Havuç). Dağdan gelir hat hat gömleği kat kat (Lahana). Yumruğum yarığan (El ve cep). Dağdan gelir helil melil, çal başına otur kemir (Şalgam). Dağdan gelir, taştan gelir. Başı telli eniştem gelir (Uşgun). Altındır abası, gümüştür küpesi. Bunu bilmeyen eşşek sıpası (balık).

Derleme kapsamındaki deyimler ise şu şekildedir: Gelişin gidişin bir oldu, ateşe mi gelmiştin. Günde gelen kül üste, ayda gelen çul üste. Kör ne ister iki göz, biri eğri biri diiz. Üstü kalaylı, altı vayvaylı. Yiğit bin yaşar, fırsat bir düşer. Tendire vurdum lavaş dert gelir yavaş yavaş. Ay arsızın, gün arsızın, gönlü hoştur tumansızın. Keçinin eceli gelende çobanın ekmeğini yer. Ayağıma yer edim, gör başan neler edim. Fukaranın düşkünü, ipekli giyir kış günü.

Köşede yer verilen maniler ise şöyledir:

(Yerdivanım) kırk ayak,

Kırkına vurdum dayak

Dediler yârin geldi,

Segürdüm yalın ayak.

Deniz üstünde otum,

Uzat elini tutum.

Elin elime değende,

Otuz gün oruç tutum...

Bir diğer deyim, atasözü derlemesi “Van Deyimleri” başlığıyla Serhat gazetesinde yayımlanmıştır (Serhat, --.10.1952). Köşede Van’ın Türk kültürünün izlerinin en canlı örneklerini barındırdığına ve gazetenin derleme faaliyetlerine imkanlar ölçüsünde devam edileceğine değinilir. Söz konusu derlemeler şu şekildedir: Habere nubara segürme, Tendir⁸ issiyken ekme tutar. İşini, aşını, eşini bil. Fakiri dögeceğine üstünü yırt. Günde gelen kül üste ayda gelen çul üste. Yağmur gibi

⁸ Ekmek pişirmeye mahsus yerde kazılan bir nevi fırın.

şoratan⁹ borç verilmez. Yiğit bin yaşar fırsat bir düşer. Ay arsızın göynü hoştur tumansızın.

Şamran gazetesi de atasözleri derlemelerine yer verir. Derleyici ise “Körkahya” müstear adını kullanmıştır. Söz konusu derlemeler şöyledir: Çok düz yolda yürümüştü, kaldı şoğumda şıllık ata. Çömlek dığırlandı, duvağım buldu. Bir dana bir nahırın adını bozar. Bizim kişi iki karpuz getirir, Birini yolda itirir. Gelin gahtı kendi yıkıdı. Olanda hat hat: Olmayanda aç yat. Seğirdim kebab kokusuna; baktım, eşek dağlıyorlar. Bulut kalktı Muştan, elini çek işten. Ağır otur; batman gelesin.

Bendimahi gazetesinin dışında Şamran gazetesi de söz konusu sayıda Ercişli Emrah’ın şiirlerine sayfasında yer vermiştir.

*Bizim sahraların başı.
Pare pare duman şimdi
Kavuşması bir hoş olur.
Ayrılması yaman şimdi.
Gülün çevresi harmola
Çektiğim ahu zarmola
Acep bizi anarmola
O kaşları keman şimdi.*

Serhat gazetesinde M. Tayyar Dabbağoğlu “Türkümüz” adlı şiirini, on birli hece ölçüsüyle düz kafiye şemasında uyaklandırarak sade bir dille, kahramanlık duygularıyla kaleme almıştır (Dabbağoğlu, 01.11.1952). Şiirinde türkü başlığını kullanması, türün icrası ve tanıtımı açısından önemli bir faaliyettir.

*Öz yurt parçasından, nazlı dağlardan
Şan-şeref uğruna yo alıp çıktık.
Vazgeçtik gül yüzli, şen otağlardan
Doğudan-Batıya sel olup aktık.
Kılıçlar eldeydi, eller dizginde
Atlar kanatlanmış, gözler enginde
Hilali parlayan, şafak renginde,
Bir Bayrak ufkunda yel olup estik ...*

Yine aynı sayıda Van’ın unutulmayan hicivleriyle tanınan halk şairi Molla Boza’nın (Mehmet Emin Bozkurt) “Feleğe” adlı şiirine yer verilerek çeşitli zamanlarda hayatı ve eserlerinin ele alınacağı belirtilir (Bozkurt, 01.11.1962).

*Felek sana neylemiştim?
Bağrım başım kan eyeldin
Bir yandan evim dağittin*

⁹ Yağmur sularını damdan akıtan oluk.

*Bir yandan yardan eyledin
Sineme çekmişsin dağı
Bülbülsüz neyerim bağı
Ömrümüzün bu son çağı
Gözyaşım umman eyledin ...*

Çaldıran gazetesinde Ali İhsan İlhan'ın kaleme aldığı “Eski Van Türküsü” başlıklı şiir, dörtlükler halindeki bentleri ve iki dizeli kavuşakları ile türkü formunda sade bir dille kaleme alınmıştır (İlhan, 15.11.1956).

*Heybetli de durur Van'ın kalesi
Gâvur topuyla yıkılmış kulesi
Eski halini bulası aman
Yeniden mamur olası
Dalgalar da öpüyor kalenin eteğini
Düşman yedi orada Türk köteğini ...*

Vansesi gazetesinde Van Lisesi'nden Faruk Özen adlı öğrencinin “koşma” başlıklı koşma türündeki şiiri yayınlanmıştır (Özen, 18.03.1960).

*Çiçekler açıldı yeşerdi bağlar için
Gönlümü ardına taktın güzelim
Ayrılık acısı yüreğim dağlar
Ağlıyan kalbimi yaktın güzelim
Karamı yazılmış anlım yazısı
Kimsede olmasın gönül sızısı
yanlız durarmı koyun kuzusu
Günleri aylara kattın güzelim ...*

Van ortaokul edebiyat kolu tarafından çıkarılan “Doğu Işığı Van Ortaokul Dergisi” adlı yayında öğrencilerin ve öğretmenlerin çeşitli konulardaki yazıları yer alır. Derginin ilk sayısında önsöz kaleme alan ortaokul Türkçe öğretmeni A. Yaşar Kızıltan, derginin misyonunda halkbiliminin yerini şöyle aktarır: “Derginin sayfalarını bilimsel, milli konu, güzel şiir, hoş giden hikâye bilmecelerle bezeyecek olan siz genç amatör yazarlar...” (Kızıltan, 01.02.1948). Görüldüğü üzere dergideki halkbilimi faaliyetleri derleme odağında şekillenmiştir.

Van lisesinin kültür kolu organı olarak yayınlanan Erek dergisinde okulda gerçekleştirilen faaliyet haberlerinin yapıldığı sayfada halk şiiri okuma yarışmasından bahsedilir (Erek, --.02.1955). Yarışmada Pir Sultan Abdal'ın “Ben bir yanık elma olsam” şeklinde başlayan şiirinin okunduğu aktarılırken Sabahattin Türkoğlu'nun sazı eşliğinde okul korosunun halk türküleri icra ettiği vurgulanır.

Serhat dergisi, “Varlığım Milletimdir, Herşeyim Onun İçin” sloganıyla aylık yayın yapan milliyetçi çizgide yerel dergidir (Davudoğlu, --.10.1952). Kurucusu Üzeyir Davudoğlu “Niçin Çıkıyoruz?” adlı yazıda yolunu “Türk yolu” olarak nitelendirir. Dolayısıyla dergide Oğuz destanları, Türk örf-adet ve gelenekleri gibi Türk kültür unsurları yoğun olarak işlenmiştir.

Tan gazetesinin eki olarak çıkan Şamran gazetesinde “Buradan vurdum kılıncı Halepte oynadı ucu” (Cevap yazılmamış) şeklinde bilmecelere yer verilir. (Şamran, -- Ekim 1952). Van Postası gazetesi ise kültürel içeriklerden daha çok siyasi haber içeriklerine yer veren yerel gazetedir. Nadir de olsa gazetenin bazı sayılarında halk kültürü ele alınmıştır. Gazetede dönemin siyasi konjonktürüne bağlı olarak bir Nasrettin Hoca fıkrası aktarılmıştır (Van Postası, 29.09.1953). Aynı şekilde bir diğer sayıda “Güzel Fıkralar” başlığı altında “doğru yolda olmak” konulu bir fıkraya yer verilir (Van Postası, 02.11.1954). Geleneksel fıkraların dışında halk arasındaki komik anekdotlar da fıkra başlığı altında gazetede verilmiştir (Van Postası, 19.08.1954).

Folklor malzemelerine yoğun bir şekilde yer vererek yayın politikasını şekillendiren bir diğer gazetede Van Halk Postası gazetesidir. Vansesi Matbaası’nda eski Milli Eğitim Müdürü Naci Özden tarafından yayın hayatına başlamıştır. Vankulu gazetesi gibi yayın hayatı kısa sürmüştür. Bir diğer gazete ise Van Kültür Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği adlı sivil toplum örgütü tarafından 1996 yılında tabloit halinde dört sayfa olarak çıkarılan Şipana gazetesidir. Bu gazete Van yöresi halkbilimine ait unsurlara yoğun bir şekilde yer vermiştir (Komisyon, 1998: 193).

2.2.1.3. Maddi Kültürle İlgili Yazılar

Maddi kültür unsurlarından yeme içme geleneği, malzeme temininden yemeğin hazırlanma sürecini, sofrada sunumunu, yeme-içme geleneklerini ve son olarak dualama aşamalarını içeren kültürel unsurdur. Temel fizyolojik ihtiyaç etrafında oluşup geliştiği için her bireyin her gün içerisinde bulunduğu kültürel ortamdır. Coğrafi, iklimsel özelliklere ve ekonomik niteliklere bağlı olarak kültürden kültüre farklılık gösterir. Söz konusu dönemde Van mutfak kültürünü okuyabildiğimiz çeşitli yayınlar yapılmıştır. Vankulu Gazetesinde Van folklorundan adlı bölümde “İmansız Gitmesin” adlı şiire yer verilir (Vankulu, 18.03.1958). Söz konusu şiirde Van yöresi mutfak kültürü hakkında çeşitli bilgiler bulunur. Yemek kültürü bağlamında çılbr, eşgili, keledoş, gayganalı adlı yemeklere yer verilirken içecek kültürü

kapsamında semaver çay ve cacık yer alır. Mutfak araç gereci olarak ise semaver, tabak ve istikan¹⁰ söz konusudur.

*Semaveri koydum deme
Çekip içini inleme,
Doldur, doldur, hiç dinleme
Çılbır imansız gitmesin
İç üstüne bir gırtlama
Gırtlamadan ben anlasam
Isıcak olsa üflerem
Hem oh çeker hem koklaram...*

Van yöresinin zengin mutfak kültürünün aktarıldığı bir diğer şiir Ersen Ergun'un kaleminden "Özleyiş" başlığı altında yine aynı sayıda yer almaktadır (Ergun, 18.03.1958). Bu şiirde eşgili, cacık, keledoş, semaver yiyecek-içeceklerinin yanında ağız, bulama, lavaş ekme, ayran aşı ve balık başı aktarılır.

*Eşkili, sengeserden oldum.
Hani bizim Ağız ile Bulama?
Evvel ne idim, şimdi noldum?
"Peynir-cacık yolla" yazdım anama
Nerde Hır heşekle yanan tendır,
Nerde Lavaş ekmele, keledoş?
At eti gırla, gidiyor burda,
Yetiş imdadıma Baboş!.*

2.2.1.4. Kültür Turizmiyle İlgili Yazılar

Kültür turizminin geliştirilmesi, uygulamalı halkbilimi ve Somut Olmayan Kültürel Miras programının temel konularındandır. Bu bağlamda Van'ın yerel gazetelerinden Göl Ekspres gazetesi kültür turizminin Van'da geliştirilmesi ve tanıtılması noktasında çeşitli haberler yapmıştır. "Van ve Turizm" (Göl Ekspres, 18.02.1960) başlıklı haberde Van'ı tercih eden turistlerin ilim adamı, arkeolog, fotoğrafçı vb. meslek kollarından şehrin çevresindeki tarihi eserleri görmeye veya incelemeye gelenler olduğuna değinilir. Van'ın turizm potansiyelinin ortaya konulması; tarihi eserlerin korunması, yaşatılması ve tanıtılmasına bağlı olduğu vurgulanır. Tanıtım faaliyetlerinden sorumlu olan Van Tanıma ve Tanıtma Cemiyeti'nin daha etkin olmasının gerekliliği ifade edilerek gazetede bu konuya dikkat çekmek amacıyla Van'ın turizmi ve tarihi eserleri hakkında yazılar yayınlayıp doküman derlemesi yapılacağı ifade edilir.

¹⁰ Bir çeşit bardak.

Van'ın tarihi eserleri ve ilk çağ medeniyetlerinden Van sınırları içerisinde hüküm sürmüş olan Urartularını tanıttığı yayınlar yapan bir diğer gazete "Aylık edebiyat ve Sanat Gazetesi" sloganıyla yayınlanan Kırac gazetesidir (Kırac, 18.05.1956). Gazete, Urartuların siyasi ve kültürel tarihini geniş bir şekilde ele alan yazısında Urartu beylerinin kronolojik sırasını aktarırken köşe yazısının sonuna Urartu tarihi ile ilgili bir bibliyografya eklemeyi ihmal etmemiştir.

Bir diğer yazı Müfit Bekiroğlu tarafından "Turizmin Gerçekleşmesi" başlığıyla yayınlanmıştır (Bekiroğlu, 02.04.1959). Bekiroğlu, turizmin endüstrileştiği vurgulayarak başladığı yazısında Van'ın turizm potansiyelini tartışır. Van'ın tarihi ve incelemeye değer eserleri için gelenlerin iki yüz ve üç yüz dolaylarında olduğuna değinir.

2.2.1.5. Halkbilimi Tarihiyle İlgili Yazılar

20. yüzyıl fikir ve sanat hayatında önemli izler bırakmış olan Ziya Gökalp, genç Cumhuriyet'i düşünceleriyle etkilemiş bilim ve fikir adamıdır. Bir ideolog olarak milliyetçilik fikrini sistemleştirmiş, sosyoloji, halkbilimi gibi disiplinlerin öncülerinden olmuştur. Gökalp'in Halka Doğru adlı dergide kaleme aldığı yazıyla Türkiye'de folklordan ilk bahseden kişi olduğuna değinmiştik. Gökalp'in halk kültürü araştırmalarında sahip olduğu öneme binaen Mustafa Polat, İkisan gazetesinde yayınlanan "Milliyetçilik Görüşü" adlı yazısında Gökalp hakkında geniş bilgiler verilmiştir (Polat, 24.09.1958). Yazıda ayrıca Türk Yurdu dergisinin faaliyetleri ve Gökalp'in çeşitli eserlerine değinilir.

2.2.2. Telif Eser Kapsamındaki Faaliyetler

Bu bölümde çalışmanın hacmi göz önünde tutularak tanıtım yıllıkları, ders kitapları, kapsamı sınırlı çalışmalar hariç tutulmuştur. Halk kültürü araştırmalarıyla doğrudan ilgili olması ve halk kültürünün hemen hemen her alanıyla ilgili söz varlığına sahip olması sebebiyle Derleme Sözlüğü'ne Van yöresinden yapılan katkılar ele alınmıştır.

2.2.2.1. Derleme Sözlüğü

Derleme Sözlüğü 1932 yılına kadar yazı dilimize girmemiş ve 1932-1960 yılları arasında yurdun geniş bir alanında halk ağzından derlenmiş olan Türkçe veya Türkçeleşmiş sözcükleri barındırmaktadır. Eser, iki büyük derlemenin verimidir. 1932-1934 yılları arasında yapılan eseri oluşturan birinci derlemenin sonucunda altı ciltlik Söz Derleme Dergisi çıkarılmıştır. İkinci derleme ise 1952-1959 yılları arasında gerçekleştirilmiş ve birinci derlemeden birkaç kat daha verimli olmuştur (Komisyon, 1993).

Derleme sözlüğü faaliyeti, Van ili merkezli şekillenmemiş olsa da halk ağzından derlenen kelimelerin yazı diline kazandırılması noktasında Van'dan yapılan derlemeler önemli bir ihtiyacı gidermiştir. Van merkez ve Erciş ilçelerinden halk ağzında yaşayan sözcükler yazı diline kazandırılmıştır. Halk ağzında sözcüklerin alanyazına kazandırılması halk etimolojisi bağlantılarının kurulması açısından önemli olmuştur. Derleme sözlüğünde Van merkezden Macide Aksoy 100 fiş, Dursun Ürelî 30 fiş gönderirken Ali Saracoğlu Van Erciş'ten 1400 fiş göndermiştir (Komisyon, 1993).

Bu bölümde derleme sözcüklerden aynı kökten türeyen sözcüklerden sadece bir hâli esas alınmıştır. Sözcüklerin anlamları çalışmanın hacmini aşacağı için sadece sözcüklerin Sedat Veyis Örnek'in halkbilimi kadrolarına göre tasnifini vermeyi uygun görüyoruz. Bu kapsamda Halk botaniği başlığı altına alınabilecek sözcükler; acı cehre, acor, acorranmak, ağüzüm, ağ yemşen, almut, alo, amışk, alsa, babambaşı, bergon, bıdık, boğaz açmak, çağşır, çetine, cillemek, gelek, günciçeği, güzlük, keven, künci, mendo, mezmeze, murcalık, özek, puta, sümbül, sütlübuğday, şallah, taya, tereke, teyek, tohlu, yemişan, zivan, acorranmak şeklindedir.

Halk zoolojisi, adlandırma ve sınıflandırmanın yanı sıra bir yönüyle de modern yöntemlere başvurmadan hayvanların davranışlarını inceleyerek hayvanın ihtiyacı hakkında fikir yürütebilmeyi kapsar (Akın, 2018: 183). Tarım öncesi toplum yapısında hayvancılık faaliyetlerine oldukça önem veren Türkler, hayvan sağlığının korunumu ve tekrar kazanımı ile ilgili sözlü kültür içerisinde yoğun bilgi birimine sahip olmuşlardır. Bu bilgi birikimi büyüsel işlemler, akılcı işlemler ve bu akılcı katışık işlemlerin bir araya gelmesi ile oluşmuştur (Boratav, 1994: 129). Halk zoolojisinde kapsamında ise ahıtma, ahur hamı, ahur havuzu, alıceli beliceli, ankırmah, banlamak, berçi, beş, bızav, biceğinde doğurmak, bire, bupbu, burçin, cancır (cancör), ceyran, cu cu, cüre, çalağan, çörüşük, dabah, dalap, delik, devün, dırçık, dındık, dülbé, geçi, gırman, guzuldamak, güzem, ilan, karçibin, kepenek, kızılkurt, kulun, pipo, revde, tarhan, toylak, telek, tülek sözcükleri vardır.

Yörenin hâkim ekonomik faaliyeti olarak tarım ve hayvancılık kültürü derleme sözlüğünde geniş şekilde yer almıştır. Tarım ve hayvancılık faaliyetleri yürütülürken şekillenen terimlerden araç gereçlere sözlükte yer bulmuştur. Bunlar alağızlı, alaf, alan, aşan etmek, bere, bezirhana, çav, çeten, dehre, eğens, gab, gelbere, hotak, ilincah, kağlamak, kerdivar, kersek, kuvel, küsgi, mağal, madek, milak, mirav, part, pim, puta vermek, şene, şohum, tapan, tapuk, tevere, tumb, yoğun, zemi'dir.

Halk mutfuğı; yemeği oluşturan malzeme ediminden yemeğin hazırlanışı, sunumu, yenmesi ve sonrasında dualama-uğurlama aşamalarını içeren ve bütüncül anlamda yeme-içme alışkanlıklarını inceleyen halk bilgisinin önemli bir alt dalıdır. Kültürden kültüre farklılık gösteren yeme-içme alışkanlıkları; coğrafi ve iklimsel özelliklerin yanı sıra ekonomik niteliklere göre değişir ve gelişir. Derleme sözlüğü aracılığı ile literatüre kazandırılmış Van yöresi mutfak kültürü hakkında ipuçları veren sözcükler şunlardır: avanat, baldırcan, bedro, behmez torpağı, biheri, borani, cırtıdamah, ortu, asuda,aç, aşı, döyme, duvah, dürmük, düz, hevdik, kedele, kete, kızlanmak, kızırık, lembeki, murtuğa, pahlava, par, paa, perek, porak, sağınnıh, serek, sütöl etmek, şile, şorav, tar, tarhana, teleme, tentos, tutak, yuka, acı hamur.

Halk kozmolojisi gök cisimlerinin oluşumu, şekilleri üzerine yorumları ve bu yorumların günlük hayata olan etkisini araştırır. Bu kapsamda sözlükte yer alan sözcükler beşkardaş, yedikardaş şeklinde dir. Halk meteorolojisi ise halkın hava olaylarını tahmininde geliştirmiş olduğu tecrübeye dayalı bilgi birikimidir. Van yöresinden derleme sözlüğü aracılığıyla literatüre girmiş olan bu birikim burutgan, kıran, sır, şahta, şepe, tozak şeklinde kısıtlı biçimde yer almıştır.

Halk takvimi halk açısından önemli olay ve anıları, bireylerce de onay görmüş belli noktalara yerleştirmeye imkân sağlayan sistemdir (Başuğur, 1998: 1). Ilışıl, obaşdan sözcükleri Van yöresinden halk takvimine örnek oluşturur. Yine halkbilimi kadrolarından halk ekonomisi ise halkın geimliliğini oluşturmak amacıyla gerçekleştirdiği faaliyetler sırasında ve sonucunda teşekköl eden kültürel yapıdır. Zubara sözcüğü meslek folkloru dışında halk ekonomisinin en net örneğidir.

Halk matematiği halkın günlük işlerinde alışveriş, takas gibi ekonomik faaliyetler içerisinde hesaplama gerektiren durumlarda kendi geliştirmiş oldukları ölçü birimlerini kullanması “halk matematiği” olarak adlandırılır (Artun, 2010: 224). Halkın ölçüm yapmak amasıyla geliştirmiş olduğu yöntemlere ab, başlı, çap, eynem, üt, god, gonsalak, haral, hışma, sile, tay sözcükleri örnek verilebilir.

Halkbiliminin söz ve anlatı odaklı çalışma alanı olan halk edebiyatının önemli geleneklerinden aşıklık geleneği aşık adı verilen geleneğin yaratıcı ve icracıları şaman, kam, baksı, ozanların devamı sayılan gelenek içerisinde usta-ıracak şeklinde yetişen doğaçlama şiir söyleyebilen saz ve söz kişilerdir. Köprölü aşıklık geleneğinin tarihselliğiyle ilgili olarak Attila'nın ordusunda mızıkacıların ve şairlerin olması ve Attila'nın savaşlarını, kahramanlıklarını aktaran şiirler söylemelerinden dolayı V. yüzyıla kadar götürülebileceğini ifade

eder (Köprülü, 1989: 157). Bu alana ise aşuh, aşsıh, bedva, yır vb. sözcüklerden oluşan söz varlığı örnek gösterilebilir.

Giyim-kuşam kültürel yapı içerisinde; maddi, manevi değerleri temsil etmesi sebebiyle kültür çalışmaları için temel kaynak olmuştur. Giyim kuşam ve süslenme unsurlarında renk sembolizasyonu ve malzeme niteliği çalışmalarda ayrıca ele alınan diğer unsurlardır. Van yöresinde giyim-kuşam ve süslenme unsurlarına basma, belbağı, bezek, birçek, borşevik, çiltik, çoğen, elcek, harakçin, kolbağı, kolçak örnek verilebilir.

Halk mimarisi konut tipleri, konut bölümleri, konutlarda kullanılan eşyalar konutların aydınlatma ve ısıtma vb. sorunlara karşı çözümleri ifade eder. Bu başlık altındaki sözcükler ise alacık, arabah, barhana, gorannik, lil, merak, mısranlı, şuratan, ahur odası'dır.

Akrabalık adlandırmaları aile terminolojisinin bir yönünü oluşturur. Van yöresindeki bu kapsamdaki adlandırmalar oldukça çeşitli ve zengindir. Akrabalık adlandırmaları ve lakaplar aynı zamanda sosyal dayanışmanın bir ifadesidir. Söz hazinesini oluşturan sözcüklere; aba, ağababa, ane, babo, bibi, ciğer, çeçe, dadaş, gacı, loruk, saçuzatan örnek verilebilir.

Oyun, Türkçedeki en eski sözcüklerden olup şaman törenlerindeki çeşitli öğelerle ilintilidir. Şamanın törenlerde sergilediği dans, taklit ve dramatik öğeler, tiyatro, dans ve türlü seyirlik oyunların kökenini oluşturur (And, 2016: 37). Geleneksel oyunlar yetişkinlerin ve çocukların icra ettikleri olmak üzere ikiye ayrılır. Derleme sözlüğündeki Van yöresi geleneksel oyunlarının söz hazinesini bicek, bosdanacan, bök, çik, çömçe gelin, kiş oluştur.

Formel ifadeler, başlığına alınabilecek söz hazinesi ağırlıklı olarak deyimlerden oluşmaktadır. Deyimler, dilin anlatım yollarını, toplumun tarihini, yaşama biçimlerini gelenek, görenek gibi sosyal normları içeren kalıp sözlerdir (Aksan, 2003: 36). Deyimlere örnek olarak ağzını gevelemek, ateş atmak, atnan arpayı döğüşürmek, avcu kavun olmak, baş koşmak, başını bağlamak, baş koşmak, başa düşmek, bel vermek, boncilos etmek, boyu batmak, boyun olmak, boyun vermek verilebilir. Bilim dilinden gerek genel dilden aşağıda olan argo halk arasında oluşarak halkın dili aracılığıyla yaygınlaşır. Ayrıca kelime şekillerini altüst eder ve dildeki kelimeleri atıp yerine başkasını kullanır (Devellioğlu, 1990: 20-21). Sözlükte yer alan argo niteliğindeki söz hazinesini mank, puza, tavgavı oluşturur.

Oyun, müzik ve spor halk eğlencelerini oluşturan önemli başlıklardır. Spor kapsamında Van yöresinden bir güreş terimi olarak boyunduruk sözcüğü bonturuh olarak yer almaktadır. Türklerin köklü tarihinde savaşa hazırlık olarak yapılan bir spor olmanın yanında

bayram ve düğün şenliklerinde de bir yiğitlik göstergesi olarak güreştikleri Çin yıllıklarında belirtilir (Özcan, 1996: 317). Türklerin ata sporu olarak bilinen güreş atıcılık, binicilik, cirit gibi geleneksel sporlarımızdandır. Türk spor kültürünün en eski oyunlarından olan güreşin Orta Asya'nın dışına çıkarılması ve diğer milletlere öğretilmesi Türkler ve Moğollar aracılığıyla (Gülensoy, 2011: 242).

Meslek folkloru, meslek adları ve mesleklerin icrasında kullanılan araç gereçlerden oluşur. Bu kapsamdaki sözcük hazinesi; avdas, avkuş, avlah, avlanıp kuşlanmak avlah, başparah, belet, borlamak, kadamah, kahmuh, kezil, kilk, nahırcı, yasavul sözcüklerinden oluşmaktadır.

Geleneksel halk taşıtları motorlu taşıtların yaygınlaşmasının öncesinde at, eşek, katır, deve gibi binek hayvanlarının yalnız ya da tahtadan yapılan tekerlekli arabalar eklenerek kullanımını ifade eder. Binek folkloru olarak da adlandırabileceğimiz bu araştırma alanı bu araçların adlandırılması, sınıflandırılması, bakımı vb. etrafında kültürü ifade eder. Van kültür hayatı içerisinde aktarılabilecek söz hazinesi aradam, cansız at, hodak, hop, sıırım, şur, terkileşmek'tir.

Geçiş dönemleri, ana hatlarıyla doğum, evlenme ve ölüm aşamalarını ifade eder. Geçiş dönemlerinden ilki olan doğum; bebeğin doğumu, lohusanın korunumu ve ad konması vb. uygulamaları içerir. Evlenme aşaması ise düğün öncesi, sırası ve sonrası olmak üzere üç bölümden oluşur. Bunun dışında evlilik tipi, evlilik çağı, evlilik yaşı, evlenme isteğini belli etme, kız isteme yine evlenme aşamasında önemli unsurlardır. Ölüm aşaması¹¹ ise ölüm öncesi, sırası ve sonrası olmak üzere sınıflandırılır. Geçiş döneminin önemli durum ve uygulamalarına karşılık gelen söz hazinesi alkanası, bağırdağ, başbağı, başlıh, belemek, cicim ayı, çöge durmak, sanik sözcüklerinden oluşur.

Bir halkbilimi kavramı olarak halk hekimliği, halkın imkânı olmadığı ya da başka nedenlerle hekime başvuramayınca ya da başvurmak istemediğinde hastalıkları teşhis ve tedavisinde kullandığı yöntem ve işlemler olarak tanımlanır (Boratav, 1994: 122). Önleme ve tedavi odaklı bu uygulamalar kültürel deneyimlere bağlı olarak sözlü gelenek içerisinde kuşaklararası aktarım yoluyla şekillenir. Van yöresinde bu uygulamaları ifade eden sözcük hazinesi artma, askırmak, aval tabal, babağ, bağa yaprağı, bar, çahmah, hamlamah, hırtik, ince ağrı, isitme, karıkmak, kızdırma, tırık, ağışış şeklindedir.

Dinî-manevi folklor inancın sistemli bir şekilde yaşanışı olan dinin kültürü şekillendiren önemli bir kısmına karşılık gelir. Kişinin sahip olduğu dini değerler kâinat ve hayatın bir yorumudur. Van

¹¹ Ölüm geçiş dönemi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Örnek, 1971.

yöresinde dinî kültürü ifadesi olan sözcükler avdas, çevirgel şeklinde sınıflı bir biçimde yer almıştır. Bunun yanında yörenin ekonomik profili incelendiğinde hayvan bitki, tarım ve hayvancılığa dayalı söz varlığının yoğun olduğu bunun yanı sıra yoğun akrabalık ilişkilerine bağlı olarak kelime hazinesinin genişliği dikkat çeker.

2.2.2.2. Müstakil Yayınlar

Bu başlık altında çalışmanın hacmi dikkate alınarak Van'da yayınlanmış çalışmaların yanı sıra basım yeri ve çalışma merkezi Van ili dışında olsa da alan araştırması itibariyle Van'da gerçekleştirilmiş çalışmalara yer verilmiştir.¹² Söz konusu çalışmalarda anonim halk edebiyatı türlerinin yoğunluğu dikkat çekerken maddi ve manevi kültür ürünlerinin çeşitli açılardan çalışılması da önemlidir. Cengiz Alper'in kaleme aldığı “Çeşitli Yönleriyle Van” adlı çalışmada Van'ın tarihi, coğrafyası, folkloru ve turizmi ele alınmıştır. Çalışmada Van'ın tanıtım faaliyetleri ayrıca aktarılmıştır (Cengiz, 1974). Yaşar Kalafat “Doğu Anadolu'da Eski Tarih İnançlarının İzleri” adlı çalışmasında geçiş dönemlerindeki halk inanışlarına odaklanarak inanışlarının İslamiyet öncesi temellerini ortaya koymuştur. Bolluk-bereket arttırma törenlerine de yer vererek kurban, adak, saç ritüellerine yer vermiştir (Kalafat, 1990). Törenlerle ilgili bir diğer çalışma, Kaya Kayaçelebi tarafından “Doğunun Yıldızı Van (Bütün Yönleriyle)” adlı eserinde Van'da Hıdrellez kutlamaları bağlamında gerçekleştirilmiştir (Kayaçelebi, 1990).

Celal Güngör, “Van Bölgesi'nde Tarihi Açısından Halk Kültürünün İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında doğrudan halk kültürü üzerine kapsamlı bir tez çalışması gerçekleştirmiştir. Van Folkloru adlı bölümde halk hikayesi, türkü, ninni, mâni, bilmece, atasözü ve deyim gibi anonim halk edebiyatı türlerinin yanı sıra ziyaret yerleri, aşıklık geleneği ve halk oyunlarına da yer vermiştir (Güngör, 1995). 1996 yılında, Pakize Aytaç danışmanlığında yürütülen “Van İli'nin Kadın Giyim-Kuşam-Takı Geleneği Üzerinde Bir Araştırma” başlıklı yüksek lisans tezinde Asuman Baysan, yazılı ve sözlü kaynaklardan hareketle giyim-kuşam-takı üçgeni içinde, Van insanının kültür ve şahsiyet gelişiminde bu unsurların payı ve giyim-kuşam-takı geleneği tanıtmış, kavram karşılıklarını vererek değerlendirmiştir (Baysan, 1996).

Enver Demirpolat, “XX. Yüzyıl Van İli Tarihi ve İnanç Coğrafyası” başlıklı yüksek lisans çalışmasında cami, medrese gibi unsurların yanı sıra türbelere de yer vererek bölgenin inanç profilini

¹² Van şehir tarihi bibliyografyası için bk. Tekin, 2005.

ortaya koymuştur (Demirpolat, 1997). Dokumacılık alanında yapılan Van-Hakkari Yöresi Kilimlerinin motifleri üzerine yapılan çalışma (Yerli, 1995) sonrası aynı malzeme üzerine farklı bir yaklaşımla bir diğer çalışmayı “Van Müzesinde bulunan Van-Hakkari Yöresi Kilimlerinin Tekstil Tasarımı Açısından Analizi” başlıklı yüksek lisans teziyle Mehmet Sağ yapmıştır. Sağ, çalışmasında yöreyle bağlantı kurmuş; renk, süsleme, kompozisyon yapılarını çizerek Türk düz yaygı dokumacılığı bağlamında ele almıştır (Sağ, 1998). Aydın Talay, “Bizim Eller Van” adlı eserinde halkbiliminde inanç kültürü kapsamında ele alınan türbe, yatır ve efsanelere yer vermiştir (Talay, 1998).

Sonuç

Halkbilimi, halkın maddi ve manevi bütün kültürel unsurlarını bilimsel bir bakış açısıyla araştırarak halk kültürünün her yönüyle ortaya konulması amacıyla çeşitli kuram ve teoriler ışığında araştırma ve uygulama faaliyetleri içerisinde olan bir disiplindir. Halkbilimi araştırmaları içerisinde, yakın tarihin kültürel atmosferini ortaya çıkarırken bütüncül bir bakış açısı oluşturabilmek adına basın, süreli yayın ve kurum-kuruluş kapsamındaki faaliyetlere odaklanarak çok yönlü bir çalışma yürütmenin gerekliliği ortadadır. Bu görüş doğrultusunda incelemeler sonucunda 20.yy’da Van’ı konu edinen halkbilimi araştırmalarının anonim halk edebiyatı ağırlıklı olduğu görülür. Yörenin kültür zenginliğini ortaya çıkarma amaçlı çoğu zaman kısıtlı imkanlarla gerçekleştirilen çalışmalar, halkbiliminin bir kadrosuyla sınırlı olacak şekilde tematik olarak yürütülmüştür. Buna karşın halk kültürüne olan yoğun ilgi sonucunda geniş bir alanda derleme faaliyetleri gerçekleştirilerek saha malzemeleri alanyazına kazandırılmıştır. Süreli yayınlarda anonim halk edebiyatı ürünlerinden türkü, mâni, destan örneklerinin yanında destancılara dahi yer verilerek Türk milletinin bekasını sağlayacak Oğuzlama geleneğine dikkat çekilmiştir. Köşe yazılarında Türk milletinin mazisi işlenerek kültürel hazinelerin işlenmesinin zorunluluğu aktarılmıştır.

Sivil toplum kuruluşları, faaliyetlerin organize edilerek finansını sağlanmasında önemli rol oynarken araştırmaların ve etkinliklerin bir kurum etrafında gerçekleştirilmesiyle kurum kültürünün gerçekleştirildiği görülür. Dönemin ekonomik, siyasi ve sosyal şartlarına bağlı olarak kuruluşların ve süreli yayın faaliyetlerinin kısa ömürlü olduğu dikkat çeker. Ayrıca söz konusu derleme çalışmalarının sınıflandırılarak üzerine tür odaklı incelemeler yapılması önem arz etmektedir. Çalışmaların yazılı ve sözlü kaynaklarla karşılaştırmalı olarak yürütülmesi telif ve süreli yayınlarda yer alan saha

malzemelerinin geçerliliği konusunda bilimsel bir kanıya varmaya imkân sağlayacaktır.

Kaynakça

- Akın, E. (2018). *Talip Apaydın'ın Romanlarında Halk Bilimi Unsurları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Siirt Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siirt.
- Alper, C. (1974). *Van; Çeşitli Yönleriyle*. Ankara: Yargıçoğlu Matbaası.
- Aksan, D. (2003). *Her Yönüyle Dil*. Ankara: TDK Yayınları.
- And, M. (2016). *Oyun ve Bugü Türk Kültüründe Oyun Kavramı*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Artun, E. (2010). *Türk Halkbilimi*. İstanbul: Kitabevi.
- Başuğur, E. (1998). *Küp Köyü Takvim ve Meteorolojisi, Türk Halk Kültüründen Derlemeler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Baysan, A. (1996). *Van İlinin Kadın Giyim-Kuşam-Takı Geleneği Üzerinde Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Boratav, P. N. (1994). *100 Soruda Türk Folkloru*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boratav, P. N. (2011). *Halk Edebiyatı Dersleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Bülbül, S. (1995). *Van Gölü Havzası Türbe ve Kümbetlerinde Mimari Süsleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Çavuşoğlu, R. (1995). *Van Müzesi'ndeki Urartu Bronz Kemerleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Çay, A. (1979). Türk Destanları, Oğuzlama ve Basri Gocul Hoca. *Türk'e Çağrı*, 9, 21-26.
- Çobanoğlu, Ö. (2010). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çurku, R. (2004). *Van'da Mahalli Basın ve İkinisan Gazetesi Örneği (1957-1961)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Demir, N. (2016). *Oğuzname İngiltere Nüshaları İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım*. İstanbul: H Yayınları.
- Demirpolat, E. (1997). *XX. Yüzyıl Van İli Tarihi ve İnanç Coğrafyası*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

- Devellioğlu, F. (1990). *Türk Argosu İnceleme-Sözlük*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dorson, M. R. ve W. J. Thoms (1997). William John Thoms ve "Folklor" Başlıklı Yazısı. Serpil Aygün Cengiz (Çev.). *Milli Folklor*, 36, 89-92.
- Durbilmez, B. (2013). Halk Bilimi Araştırmalarının 100. Yılında: "Halk Bilimi" ile "Edebiyat"ın Ortak Alanları ve "Halk Edebiyatı" Üzerine Bir Değerlendirme. *Milli Folklor*, 12 (99), 101-112.
- Durmaz, U. (2018). Türkiye Üniversitelerinde Halkbilimi Bölümlerinin Dünü, Bugünü, Yarını. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 38, 152-167.
- Düzgün, D. (2015). Halk Bilimi Araştırmalar Tarihinde Prof. Dr. Mehmet Kaplan ve Atatürk Üniversitesi. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 55, 257-272.
- Ekici, M. (2007). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*. Ankara: Geleneksel Yayınları.
- Görgünay, N. (1990). Kirkitli Dokumalarımızdan Cecimlerimiz ve Van, *Yakın Tarihimizde Van Uluslararası Sempozyumu*, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, 253-272.
- Gülensoy, T. (2011). *Barbar Türkler*. Ankara: Akçağ Yayınları
- Güngör, C. (1995). *Van Bölgesi'nde Tarihi Açından Halk Kültürünün İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kalafat, Y. (1990). *Doğru Anadolu'da Eski Tarih İnançlarının İzleri*. Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Kaya, D. (2004). *Anonim Halk Şiiri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kayaçelebi, K. (1990). *Doğunun Yıldızı Van (Bütün Yönleriyle)*. İstanbul: Zafer Matbaası.
- Komisyon (1993). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Komisyon (1998). *Cumhuriyetin 75. Yılında Van*. Van.
- Köprülü, M. F. (1989). *Edebiyat Araştırmaları- I*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Mirzaoğlu, G. (2018). Türkülerde Seher Yeli Motifi. Metin Ergun (Ed.), *Türk Halk Edebiyatı İncelemeleri Saim Sakaoğlu Armağanı (155-164)*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Özcan, A. (1996). Güreş. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (Cilt.14, ss. 317-320).

- Tan, N. (2000). *Folklor (Halk Bilimi) Genel Bilgiler*. İstanbul: Artmedia.
- Tanpınar, A. H. (1988). 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Saban, G. M. (2019). *Milli Kimliğin Oluşturulması Bağlamında 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sağ, M. (1995). *Van Müzesinde bulunan Van-Hakkari Yöresi Kilimlerinin Tekstil Tasarımı Açısından Analizi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Şahin, G. (2012). Van Halkevi ve Faaliyetleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 31, 52, 93-134.
- Talay, A. (1998). *Bizim Eller Van*. Ankara: Van Belediye Başkanlığı Yayınları.
- Thoms, W. J. (1994). Folklor. Serpil Aygün Cengiz (Çev.). *Folklor/Edebiyat*, 1, 52-54.
- Tunç, A. Z. (2009). Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi ve Dönemin Yöneticilerinin Sanata Yaklaşımları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 30-34.
- Odacı, N. (2016). Oğuznamecilik Geleneği ve Milli Destan Şairimiz Basri Gocul. *Türkbilig*, 32, 223-238.
- Önay, Y. (1995). *Van Masalları Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Örnek, S. V. (1971). *Anadolu Folklorunda Ölüm*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Örnek, S. V. (1977). *Türk Halkbilimi*. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tekin, Z. (2005). Van Şehir Tarihi Bibliyografyası. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 6, 689-731.
- Yerli, M. (1995). *Van Müzesinde Bulunan Kilimler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Apaydın, T. (15 Eylül 1956). Kızılelma Köyünde. *Çaldıran*.
- Bekiroğlu, M. (02 Nisan 1959). Turizmin Gerçekleşmesi. *Göl Ekspres*.
- Bozkurt, M. E. (1 Kasım 1952). Feleğe. *Serhat*.
- Dabbağoğlu, M. T. (01 Kasım 1952). Türkümüz. *Serhat*
- Dabbağoğlu, M. T. (18 Mart 1958). Yurt=Üniversitesi. *Vankulu*.
- Davudoğlu, Ü. (-- Ekim 1952). Niçin Çıkıyoruz. *Serhat*.

- Demiroğlu, F. (1958). Van Efsanesi. *İkinisan*.
- Ergun, E. (18 Mart 1958). Özleyiş. *Vankulu*.
- İlhan, A. İ. (15 Haziran 1956). Van Musiki Cemiyeti. *Çaldıran*.
- İlhan, A. İ. (15 Kasım 1956). Eski Van Türküsü. *Çaldıran*.
- Kızıltan, A. Y. (1 Şubat 1948). Ön Söz. *Doğu Işığı Van Ortaokul Dergisi*.
- Konakçı, A. (18.Mart 1958). Van Folklorundan Beddualar. *Vankulu*.
- Mehterbaşıoğlu, S. (27 Ocak 1958). İktisadi ve Kültürel Kalkınmaya Namzet Şehir. *İkinisan*.
- Mehterbaşıoğlu, S. (24 Ağustos 1958). Oğuzlama Sayımız. *İkinisan*.
- Özen, F. (18 Mart 1960). Koşma. *Vansesi*.
- Polat, M. N. (24 Eylül1958). Milliyetçilik Görüşü. *İkinisan*.
- Türkoğlu, C. (2 Nisan 1959). Van'ın Bilmecce, Mâni ve Deyimlerinden Birkaçı, *Bendimani*.
- Uzel, D. (28 Mart 1959). Türkülerde Van. *İkinisan*.
- Uzel, D. (30 Mart 1959). Türkülerde Van. *İkinisan*.
- Vanlıgil. (20 Nisan 1959). Van'ın Tanınması. *Bendimahi*.
- Yavaş, H. (26 Mart 1957). Van'a Hasretlik. *Bendimani*.
- Yıldırım, Ö. (24 Eylül 1958). Dede Korkut Hakkında Bir İnceleme. *İkinisan*.
- Yiğittop, S. (28 Mart 1959). Ramazan Manileri. *İkinisan*.
- (24 Nisan 1959). Mış Mış. *Bendimahi*.
- (26 Mart 1957). Van'ın Dede Babadan Kalma Bazı Veciz Sözleri. *Bendimani*.
- (02 Nisan 1959). Hangi Türküleri Severler. *Bendimani*.
- (6 Temmuz 1939). *Van Gazetesi*.
- (-- Ekim 1952). Van Deyimleri. *Serhat*.
- (-- Ekim 1952). *Şamran*.
- (29 Eylül 1953). Nasrettin Hoca, *Van Postası*.
- (02 Kasım 1954). Güzel Fıkralar. *Van Postası*.
- (19 Ağustos 1954). Fıkra. *Van Postası*.
- (-- Şubat 1955). Van Lisesinden Haberler. *Erek*.
- (18 Mayıs 1956). Urartu. *Kıraç*.
- (18 Mart 1958). Van Folklorundan, İmansız Gitmesin, *Vankulu*.
- (18 Şubat 1960). Van ve Turizm. *Göl Ekspres*.
- (-- Ekim 1960). *Göl Ekspres*.

